

บทที่ ๒

หลักเบญจศีลในพระพุทธศาสนาและหลักการสร้างสันติสุข

๒.๑. ความสำคัญของหลักเบญจศีลในพระพุทธศาสนา

หลักเบญจศีลในพระพุทธศาสนามีความสำคัญ คือ เป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่เป็นสัจจะพื้นฐานห้าข้อ เพื่อให้ปัจเจกบุคคลได้ประพฤติปฏิบัติกระทำความดี ไม่เบียดเบียนกัน และงดเว้นจากการกระทำความชั่ว เพราะสรรพสิ่งเกิดขึ้นล้วนเพราะมีเหตุปัจจัยจากการกระทำของตนเอง หลักเบญจศีล มีประโยชน์ต่อตัวปัจเจกบุคคลแล้วยังมีประโยชน์เพื่อให้สังคมพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนและมีสันติสุขในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังมีความปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “ศีลเป็นสิ่งที่ดีงาม ศีลเป็นสิ่งที่ยอดเยี่ยมในโลก ดุเถิด นาคที่พิษร้ายแรงยังไม่เบียดเบียนใครเพราะสำนึกอยู่ว่าตนมีศีล” การสมาทานศีลที่บัณฑิตรับรองว่าเป็นสิ่งที่ปลอดภัยในโลกซึ่งเป็นเหตุให้ผู้มีศีลได้รับการขนานนามว่าเป็นผู้ประพฤติชอบปฏิบัติของพระอริยะ^๑ และผู้มีศีลเป็นที่รักของหมู่ญาติและรุ่งเรืองในหมู่มิตร หลังจากตายแล้วจะไปสู่สุคติ”^๒ ดังนั้น เบญจศีลจึงมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับคฤหัสถ์ (ผู้ครองเรือน) ที่จะทำให้อุบลอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี มีความสุขสงบ ไม่เบียดเบียนกัน ซึ่งจะนำสันติสู่สังคมในปัจจุบัน

กอปรปัจเจกบุคคลเมื่อได้เข้าใจถึงความหมายของเบญจศีล ประเภทของเบญจศีล องค์ประกอบของการละเมิดเบญจศีล และอานิสงส์ของการรักษาเบญจศีล แล้วพึงจะได้รักษาเบญจศีลข้อที่ปฏิบัติดีแล้ว หรือพัฒนาพฤติกรรมในการปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักเบญจศีลข้ออื่นเพื่อสันติสุขของปัจเจกบุคคลและในระดับสังคมต่างๆ

๒.๒. ความหมายของเบญจศีล

เบญจศีล หรือศีล ๕ คือ ๑.การละกิเลสทั้งปวงด้วยอรหัตตมรรค ชื่อว่าเป็นศีล ๒.การเว้นกิเลสทั้งปวงด้วยอรหัตตมรรค ชื่อว่าเป็นศีล ๓.เจตนาที่เป็นข้าศึกต่อกิเลสทั้งปวงด้วยอรหัตตมรรค

^๑ ชุ.ชา (ไทย) ๒๗/๑๑๘/๑๔๗

^๒ ชุ.ชา (ไทย) ๒๗/๑๑๙/๑๔๗

^๓ ชุ.ชา (ไทย) ๒๗/๑๒๐/๑๔๗

ชื่อว่าเป็นศีล ๔.ความสำรวมกิเลสทั้งปวงด้วยอหัตตมรรค ชื่อว่าเป็นศีล ๕.ความไม่ล่วงละเมิดกิเลสทั้งปวงด้วยอหัตตมรรค ชื่อว่าเป็นศีล^๔

เบญจศีล หรือศีล ๕ เป็นศีลหรือกฎหมายในทางปกครองเจตนาที่รักษากายกรรม วจีกรรม ให้ตั้งเป็นปกติดี เว้นจากประพฤติชั่วทุจริตชื่อว่าศีล ศีลในทางปกครองคือการประพฤติตามกฎหมาย จาริตประเพณีอันดีงาม ในทางพุทธศาสนาอย่างต่ำคือ ศีล ๕ อันชนทั่วไปพึงสมานรักษากล่าวรรณกันคือ ๑) ปาณาติปาตา เวรมณี : เว้นจากการฆ่าชีวิตกันและกัน ทางศาสนาเว้นตลอดถึงสัตว์มีชีวิต ๒) อทินนาทานา เวรมณี : เว้นจากถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของเขาไม่ยินยอมให้ ๓) กาเมสุ มิจฉาราวา เวรมณี : เว้นจากประพฤติผิดในกามทั้งหลาย ๔) มุสาวาทา เวรมณี : เว้นจากพูดเท็จ ๕) สุราเมรยมชฌมปาทัฏฐานา เวรมณี : เว้นจากดื่มน้ำเมา คือสุราเมรัยอันเป็นฐานแห่งความประมาท ศีล ๕ ประการนี้มีมาเก่าก่อนพุทธกาล ท่านแสดงว่าพระเจ้าจักรพรรดิผู้เป็นพระราชาเอกแห่งแผ่นดินได้ทรงสมานรักษา และทรงประกาศแนะนำให้ราษฎรและจักรพรรดิมีนทลสมานรักษาศีล ๕ นี้ จึงเป็นศีลหรือกฎหมายในทางปกครองของพระจักรพรรดิมั่นในบัดนี้ถึงมีกฎหมายอยู่มากแล้วก็ยังต้องอาศัยศีลอุปการะ แต่บัญญัติผ่อนลงมาตามที่เราเห็นสมควร ราษฎรจะอยู่เย็นเป็นสุข^๕

เบญจศีลหรือศีล ๕ หมายถึง “ความประพฤติชอบทางกายและวาจา, การรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน”^๖ เดิมเรียกว่า “สิกขาบท ๕” (ข้อปฏิบัติในการฝึกตน) ใครปฏิบัติตามนี้เรียกว่า “ผู้มีศีลเบื้องต้น”

ศีล ๕ เป็นศีลสำหรับประชาชนทั่วไปที่เป็นข้อกำหนดอย่างต่ำที่สุดในทางความประพฤติของมนุษย์ เทาที่จำเป็นพอที่จะให้สังคมมนุษย์อยู่กันโดยปกติสุขและแต่ละคนมีชีวิตที่ไม่เป็นโทษภัย เรียกข้อกำหนดนี้ว่า สิกขาบท (ข้อฝึกความประพฤติ) ๕ หรือที่ต่อมาเรียกกันเป็นสามัญว่า ศีล ๕^๗ ได้แก่ ๑.เว้นจากปาณาติบาต คือ ไม่ทำลายชีวิต “ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านชีวิต” ๒.เว้นจากอทินนาทาน คือ ไม่เอาของที่เขาไม่ได้ให้ หรือไม่ลักขโมย “ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์” ๓.เว้นจากกาเมสุมิฉฉาราวา คือ ไม่ประพฤติผิดในกามทั้งหลาย “ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่

^๔ ชุ.ป (ไทย) ๓๑/๓๙-๔๑/๖๐-๖๔

^๕ สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฒนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, **ทศบารมีทศพิธราชธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๘.

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, พ.ศ. ๒๕๔๕), ข้อ ๒๓๘ หน้า ๑๗๕.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๕๒), หน้า ๗๖๙-๗๗๐.

ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคู่ครอง บุคคลที่รัก หวงแหน ไม่ผิดประเพณีทางเพศ ไม่นอกใจ คู่ครองของตน” ๔. เว้นจากมุสวาท คือ ไม่พูดเท็จ “ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาเท็จ โกหก หลอกลวง ตัดรอนประโยชน์หรือแก่งทำลาย” และ ๕. เว้นจากของเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือไม่เสพของมีนเมา “ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากความประมาทหลังพลาดมัวเมาเนื่องจากการใช้สิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ”

ดังนั้น เบญจศีล คือ เป็นหลักสั่งจจะที่เป็นหลักสากลพื้นฐานห้าข้อ ของปัจเจกบุคคลในการประพฤติปฏิบัติกระทำความดีและงดเว้นจากการกระทำความชั่ว อันมีประโยชน์สูงสุดต่อปัจเจกบุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติเองและต่อสังคมครอบครัว และสังคมประเทศ อาทิ ๑) การเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๒) การเว้นจากการลักทรัพย์ ๓) การเว้นจากการผิดประเวณี ๔) การเว้นจากการกล่าวเท็จ ๕) การเว้นจากการดื่มสุราเมรัยและสิ่งเสพติดให้โทษอื่น ๆ อันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่ประมาท

๒.๓ ประเภทของศีล

ศีลเป็นส่วนหนึ่งของในคำสอนของพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เป็นข้อๆ ตามความเหมาะสมของผู้ที่จะประพฤติปฏิบัติ ซึ่งแบ่งออกได้ ๒ ประเภท^๔ คือ

๒.๓.๑. ศีลสำหรับคฤหัสถ์ (ผู้ครองเรือน)

เป็นวินัยที่บัญญัติขึ้นสำหรับประชาชนทั่วไป ได้แก่ ศีล ๕ และศีล ๘ ดังนี้

๒.๓.๑.๑ เบญจศีล หรือนิจศีล หรือศีล ๕ เป็นศีลที่ประชาชนทั่วไปจะต้องรักษาเป็นประจำเพราะเป็นกฎแห่งความประพฤติที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นการยกระดับจิตใจให้สูงกว่าสัตว์ จึงเรียกว่า “มนุษยธรรม” หรือ ความประพฤติชอบทางกายและวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ศีล ๕ ได้แก่

- ๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการปลงชีวิต เว้นจากการฆ่าการประทุษร้ายกัน
- ๒) อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ เว้นจากการลักโกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน
- ๓) กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน
- ๔) มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง

^๔ ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔๗.

แผนภาพที่ ๒ สรปประเภทของศีล

๒.๔ องค์ประกอบของการละเมิดเบญจศีล

พระอรรถกถาจารย์ได้ประมวลหลักเกณฑ์บางอย่างไว้สำหรับกำหนดว่าการกระทำแค่ไหนเพียงใดจึงจะถือว่าเป็นละเมิดศีลแต่ละข้อๆ เป็นการให้ความสะดวกแก่ผู้รักษาศีล โดยจัดวางเป็นองค์ประกอบของการละเมิดเรียกว่าสัมภาระหรือเรียกกันง่ายๆ ว่าองค์ บุคคลจะถือว่าละเมิดศีล (เรียกกันง่ายๆ ว่าศีลข้อนั้นจะขาด) ต่อเมื่อกระทำการครบองค์ทั้งหมดของการละเมิด^๙ ดังนี้

๒.๔.๑. องค์ประกอบของการละเมิดเบญจศีลข้อ ๑ (ปาณาติปาตา เวรมณี) มีองค์ ๕^{๑๐}

- ๑) สัตว์นั้นมีชีวิต
- ๒) รู้ยู่่ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต
- ๓) มีจิตคิดจะฆ่า
- ๔) มีความพยายามที่จะฆ่าสัตว์นั้น
- ๕) สัตว์นั้นตายด้วยความพยายามนั้น

ศีลข้อ ๑ ปาณาติปาตา เวรมณี แปลว่า เจตนา เว้นจากการปลงชีวิต เว้นจากการฆ่า การประทุษร้ายกัน คำว่า “สัตว์” หมายถึง มนุษย์ที่ยังอยู่ในครรภ์มารดาและได้คลอดออกจากครรภ์มารดาแล้ว รวมถึงสัตว์เดรัจฉานที่มีชีวิตทุกๆ ประเภท การปลงชีวิต การฆ่า การประทุษร้ายกัน รวมถึงการกระทำเองหรือใช้ให้คนอื่นกระทำแทนหรือมีส่วนช่วยเหลือ สนับสนุนให้มีการกระทำถือว่าผิดศีลข้อ ๑ การที่จะมีบาปมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับเจตนาและสัตว์ที่กระทำ ว่าสัตว์ที่กระทำนั้นที่มีคุณมากหรือมีคุณน้อย ได้อธิบายความหมายของคำดังนี้

การฆ่า หมายถึง การทำให้ตาย การทำลายชีวิต การทำให้หมดไป การทำให้สิ้นไป^{๑๑} ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานก็ตาม รวมถึงการฆ่าเอง หรือใช้ให้คนอื่นฆ่า หรือมีส่วนช่วยเหลือ สนับสนุนให้มีการฆ่าถือว่าผิดศีลข้อ ๑ ทั้งสิ้น จะบาปมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับเจตนาและสัตว์ที่ฆ่า ว่าสัตว์ที่ฆ่าานั้นที่มีคุณมากหรือมีคุณน้อย แต่ทั้งนี้แล้วแต่เจตนาของผู้กระทำด้วย

การประทุษร้าย หมายถึง ทำร้าย ทำให้บาดเจ็บ^{๑๒}

เจตนา หมายถึง ตั้งใจ จงใจ มุ่งมั่น มุ่งหมาย ความตั้งใจ ความจงใจ ความมุ่งมั่น ความมุ่งหมาย^{๑๓}

^๙ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๗๗๒

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗๒.

^{๑๑} ฝ่ายวิชาการภาษาไทย บริษัทซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด(มหาชน), พจนานุกรมไทย ฉบับทันสมัยและสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๖๘.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔๔.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑๒.

ปลงชีวิต หมายถึง การฆ่า^{๑๔}

๒.๔.๒. องค์ประกอบการละเมิดเบญจศีลข้อ ๒ (อทินนาทานา เวรมณี) มืองค์ ๕^{๑๕}

- ๑) ของผู้อื่นหวงแหน
- ๒) รู้ว่าเขาหวงแหน
- ๓) จิตคิดจะลัก
- ๔) มีความพยายาม
- ๕) ลักของได้ด้วยความพยายามนั้น

ศีลข้อ ๒ อทินนาทานา เวรมณี แปลว่า เจตนาเว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ เว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน หรือเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยพฤติกรรมของคนเป็นโจร คือ ไม่เบียดบังดำเนินการเกี่ยวกับวัตถุสิ่งของที่ผู้อื่นไม่อนุญาตด้วยทางกาย หรือว่าทางวาจาอันเจ้าของไม่ได้ยกให้เป็นสิทธิ์ขาด ได้อธิบายพฤติกรรม/กิริยาที่ห้ามทำใน ศีลข้อ ๒ มีอยู่ ๓ ประการ คือ โจรกรรม อนุโลมโจรกรรม และ ฉายาโจรกรรม^{๑๖} แต่ละประเภทมีพฤติกรรม/กิริยา ดังนี้

โจรกรรม หมายถึง การลัก การขโมย การปล้น^{๑๗} โจร หมายถึง ผู้ที่ลักขโมย หรือปล้นเอาทรัพย์สินของผู้อื่น^{๑๘} จะทำเองหรือใช้ให้ผู้อื่นทำก็ถือว่าประพฤติเป็นโจรทั้งสิ้น ลักษณะโจรกรรมมี ๑๔ อย่าง^{๑๙} ดังนี้

- ๑) ลัก คือ ขโมยเอาของคนอื่นในขณะที่เจ้าของไม่รู้ไม่เห็น
- ๒) ฉก คือ การยื้อแย่งเอาทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งหน้า อย่างที่เรียกว่า ฉก ชิง วิ่งราว
- ๓) กรรโชก คือ ทำให้เจ้าของเขากลัวแล้วให้ทรัพย์สิน ตรงกับคำว่าข่มขู่อาจจะทำด้วยวาจา หรือใช้อาวุธหรือแสดงอาการ เพื่อให้เขากลัวแล้วมอบทรัพย์สินให้ หรือยกเว้นประโยชน์บางอย่าง เช่น ค่าโดยสาร เป็นต้น
- ๔) ปล้น คือ การร่วมหัวกันหลายคน มีอาวุธปล้นเอาทรัพย์สินของคนอื่น

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕๖.

^{๑๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, หน้า ๗๗๒

^{๑๖} พระครูภาวนาโพธิคุณ (พระสมชาย กนตสีโล,ดร.), **การเมืองใหม่วิถีพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ขอนแก่น: หจก.โรงพิมพ์คลังนาวิทยา, พ.ศ. ๒๕๕๔), หน้า ๗๒

^{๑๗} ฝ่ายวิชาการภาษาไทย บริษัทซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด(มหาชน), **พจนานุกรมไทย ฉบับทันสมัยและสมบูรณ์**, หน้า ๓๒๐

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๐

^{๑๙} พระครูภาวนาโพธิคุณ (พระสมชาย กนตสีโล,ดร.), **การเมืองใหม่วิถีพุทธ**, หน้า ๗๔-๗๕

๕) ตู่ คือ การกล่าวตู่เอาของๆ คนอื่นมาเป็นของตนจะเป็นการตู่เถียงเชิงคำพูดทำพยานหลักฐานขึ้นมาอ้างก็ตาม หรือการทักท้วงเอาของคนอื่นมาเป็นของตนเอง

๖) ฉ้อฉล คือ โกงเอาทรัพย์ของผู้อื่น บางที่เรียก ฉ้อโกง

๗) หลอก คือ บั่นเรื่องขึ้นด้วยเจตนาให้เขาหลงเชื่อแล้วให้ทรัพย์ คือ การพูด โกงหกนั่นเอง แต่มุ่งเอาทรัพย์

๘) ลวง คือ ใช้เล่ห์เหลี่ยมลวงเอาทรัพย์คนอื่นด้วยกลวิธีต่างๆ เช่น โกงตราขัง

๙) ปลอม คือ การทำสินค้าปลอม ธนบัตรปลอม ทองรูปพรรณปลอม แสดงเป็นของแท้ หรือใช้ของปลอมแลกเปลี่ยนได้ทรัพย์มา

๑๐) ครอบครอง คือ การยึดของของคนอื่นไปใช้แล้วยึดเอาเป็นของตนเอง แกล้งทำเป็นลืมทิ้งที่ไม่ลืม เพราะต้องการยึดเอาเป็นของตน

๑๑) เบียดบัง คือ กินเศษกินเลย อาทิ เป็นคนจัดหาผลประโยชน์ครั้งได้มาก็เบียดบังเอาเป็นของตนบ้าง ไม่ส่งผลประโยชน์เต็มเม็ดเต็มหน่วยเท่าที่ควรจะเป็น

๑๒) สับเปลี่ยน คือ การเอาของๆ ตนเปลี่ยนเอาของคนอื่น ถ้าของที่ได้มามีค่าเกินกว่าของที่สับเปลี่ยนเป็นมูลค่าเท่าใด มูลค่าจำนวนนั้นเป็นทรัพย์ที่ขโมยมา

๑๓) ลักลอบ คือ การนำของต้องห้ามหลบซ่อนภาษีที่ประเทศนั้นๆ กำหนดเอาไว้ให้ต้องชำระ อาทิ สุรา ยาฝิ่น หรือพวกที่หลบหลีกเลี่ยงภาษี จำนวนเงินที่เป็นส่วนของภาษีที่หลบหลีกนั้นเป็นทรัพย์ที่ได้มาด้วยโจรกรรม

๑๔) ยักยอก คือ การใช้อำนาจหน้าที่จำหน่ายทรัพย์ของผู้อื่นมาเป็นของตนโดยมิชอบ อาทิ เจ้าหน้าที่คลังพัสดุ หรือผู้ที่รักษาทรัพย์สินเงินทองแล้วยักยอกเอาของ เอาเงินซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของตน ผู้มีอำนาจสั่งจำหน่ายของหรือเงินอันมีไว้เพื่อการอื่น แต่สั่งจ่ายเอาเป็นประโยชน์ตนแม้จะมีหลักฐานระเบียบการจ่ายที่ถูกต้องแต่ผู้ทำมีเจตนายักยอกเอาเป็นของตน ก็ไม่พ้นความเป็นโจรกรรม

อนุโลมโจรกรรม หมายถึง กิริยาที่อุดหนุนโจรกรรม หรือ อุปการะแก่ผู้ประพฤติดิฉิลธรรม หรือมีการกระทำบางอย่างที่คลุมเครือ จะจัดเป็นโจรกรรมโดยตรงก็ไม่ถนัดนัก เพราะผู้ทำอาจมีเจตนาเป็นอย่างอื่นก็ได้^{๒๐} อาทิ

๑) การสมโจร คือ การกระทำให้สนับสนุนโจร อาทิ รับซื้อของโจร ให้ที่พักพิง แก่โจรผู้ร้าย ให้ข่าวให้น้ำแกโจร ตลอดถึงการกระทำที่ทำให้โจรได้กำลัง มีโอกาสทำโจรกรรมยิ่งๆ ขึ้น (อาจจะเรียกว่าสมรู้ร่วมคิด)

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖

๒) การปกกลอก คือ การคบค้าสมาคมกับผู้อื่นด้วยหวังทรัพย์ เมื่อได้สนใจแล้ว ก็เลิกคบเจตนาอยากได้ทรัพย์แต่ทำเป็นรักใคร่ครั้นเห็นทรัพย์หมดไปก็ตีจาก อย่างนี้เรียกว่า ปกกลอก ข้อนี้อยู่ที่เจตนาผลาญทรัพย์ของเขา

๓) การรับสินบน เช่น ข้าราชการรับสินบนจากประชาชนเพื่อให้กระทำ หรือ เว้นการกระทำบางสิ่งบางอย่าง อย่างผิดหน้าที่ หรือเสียความยุติธรรม ถ้าผู้รับสินบนนั้นมีเจตนาร่วมกับผู้ให้ในการทำ เกิดมีผู้ใดผู้หนึ่งเสียผลประโยชน์เนื่องจากการรับสินบนนั้น (คอร์รัปชัน) เช่น รัฐเสียรายได้ ทั้งผู้ให้และผู้รับย่อมอยู่ในฐานะทำโจรกรรม ไม่ใช่โอนุโลมโจรผู้ทำโอนุโลมโจรกรรม ผู้นั้นเป็นโจรโดยโอนุโลมศีลของผู้ที่ย่อมเศร้าหมอง

ฉาพยาโจรกรรม ฉาพยา แปลว่า “เงา” ผู้ใดทำโจรกรรมผู้นั้นเป็นฉาพยาโจร^{๒๑} อาทิ

๑) ผลาญ คือ ทำความเสียหายแก่ทรัพย์ของบุคคลอื่น หมายความว่า ตนเองไม่มีเจตนาที่จะยึดเอาทรัพย์นั้นมาเป็นของตน เป็นแต่ทำลายให้เสียหาย อาทิ เผาบ้านเรือนเขา ตัดไม้ทำลายป่า ขว้างปารถยนต์ เสื้อผ้าสิ่งของของเขาให้เสียหาย อย่างนี้เรียกว่า ผลาญ

๒) หยิบฉวย คือ ถือนำเอาทรัพย์ผู้อื่นด้วยความมั่งง่าย คิดเอาเองว่าเจ้าของไม่ว่าอะไรความจริงการถือวิสาสะนั้นท่านไม่ห้าม แต่ไม่ควรให้เลยขอบเขต

๒.๔.๓. องค์ประกอบการละเมิดเบญจศีลข้อ ๓ (กาเมสุมิฉฉาจารา เวมณี) มี

องค์ ๔^{๒๒}

๑) อคมนียัตถุ ได้แก่สตรีหรือบุรุษที่ไม่ควรละเมิด(หญิง/ชาย ต้องห้าม)

๒) จิตคิดจะเสพ

๓) มีความพยายามในการเสพ

๔) ยังมรรค คือ อวัยวะสืบพันธุ์ให้ถึงกัน หรือการร่วมสังวาสหรือการเสพสังวาสกัน

(สังวาส หมายถึง การอยู่ร่วมกัน การร่วมประเวณี)

ศีลข้อ ๓ กาเมสุมิฉฉาจารา เวมณี แปลว่า เจตนา เว้นจากการประพฤติดิฉิด ในกาม เว้นจากการเสพเมถุน หรือการเว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน กามในที่นี้หมายถึง กิริยาที่รักใคร่กันทางประเวณี ความประพฤติในการที่จะล่วงละเมิดคู่ครองของผู้อื่น และได้อธิบายความหมายของคำดังนี้

กาม หมายถึง ความใคร่ ความปรารถนา ความใคร่ทางเมถุน^{๒๓}

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖

^{๒๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๗๗๒

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๖.

เมณฺหํ หมายถึง คนคู่ การร่วมสังวาส การร่วมประเวณี การร่วมเพศ^{๒๔}

ประเวณี หมายถึง การเสพสังวาส การร่วมเพศ^{๒๕}

คนต้องห้ามมีอยู่ ๒ ประเภท คือ หญิงต้องห้ามกับชายต้องห้าม ถ้าชายใดสมสู่กับหญิงต้องห้าม ชายผิด ถ้าหญิงใดสมสู่กับชายต้องห้าม หญิงผิด ถ้าคนทั้งสองต่างเป็นคนต้องห้ามของกันและกันและเป็นใจต่อกัน ต่างฝ่ายต่างผิดศีล^{๒๖} (หญิงต้องห้าม คือ หญิงที่ชายสมสู่ไม่ได้ และชายต้องห้าม คือ ชายที่หญิงสมสู่ไม่ได้)

หญิงต้องห้ามมี ๓ จำพวก^{๒๗} ดังนี้

๑. หญิงมีสามี หมายถึง หญิงที่อยู่กินกับชายอื่นฐานะภรรยาสามีจะจดทะเบียนสมรสหรือไม่ก็ตาม และอยู่กินเป็นสามีภรรยาจนเปิดเผยเท่านั้น หญิงนี้จะหมดภรรยาที่เป็นหญิงต้องห้ามเมื่อสามีตายแล้วหรือหย่าขาดแล้ว ภริยาสามียังมีชีวิตอยู่แต่ยังไม่หย่าขาดจากกันหรือสามีถูกคดีจำคุกก็ยังอยู่ในฐานะหญิงต้องห้าม การจะเป็นอิสระก็ต่อเมื่อทำการหย่าขาดจากกันหรือสามีสิ้นชีวิตเท่านั้น

๒. หญิงที่มีญาติปกครอง หมายถึง หญิงสาวที่ไม่เป็นอิสระแก่ตน แต่อยู่ในปกครองดูแลของพ่อ แม่ พี่ ป้า น้า อา หรือผู้อุปการะชายใดลักลอบสมสู่หรือฉุดคร่าลักพา ผิดศีลข้อนี้

๓. หญิงมีจารีตรักษา หมายถึง หญิงที่มีศีลธรรม กฎหมาย จารีตคุ้มครองรักษา ห้ามสมสู่หญิงประเภทนี้ได้แก่ หญิงที่เป็นเทือกเถา เหล่ากอของตัวเอง เทือกเถา คือ ญาติผู้ใหญ่न्नบยอนขึ้นไปทางบรรพบุรุษ ๓ ช่วงชั้น เหล่ากอ คือ ผู้สืบสันดานจากตนนับลงไป ๓ ช่วงชั้น หญิงมีข้อห้าม คือ หญิงบำเพ็ญพรหมจรรย์ หญิงที่กฎหมายบ้านเมืองห้าม คือ หญิงห้ามของพระราชาในสมัยก่อนในพระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ ได้จำแนกหญิงไว้ ๑๐ จำพวก^{๒๘} ดังนี้

- ๑) หญิงที่ยังอยู่ในความปกครองของมารดา
- ๒) หญิงที่ยังอยู่ในความปกครองของบิดา
- ๓) หญิงที่ยังอยู่ในความปกครองของมารดาบิดา
- ๔) หญิงที่ยังอยู่ในความปกครองของพี่ชายน้องชาย
- ๕) หญิงที่ยังอยู่ในความปกครองของพี่สาวน้องสาว
- ๖) หญิงที่ยังอยู่ในความปกครองของญาติ
- ๗) หญิงที่ยังอยู่ในความปกครองของตระกูล (บุคคลร่วมตระกูล)

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕๐.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔๘.

^{๒๖} พระครูภาวนาโพธิคุณ (พระสมชาย กนตสีโล,ดร.), การเมืองใหม่วิถีพุทธ, หน้า ๘๒

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒-๘๓.

^{๒๘} วิ.ม.หา.(ไทย) ๑ / ๓๐๓ / ๓๔๕.

๘) หญิงที่มีธรรมคุ้มครอง

๙) หญิงที่มีคู่หมั้น

๑๐) หญิงที่มีกฎหมายคุ้มครอง ได้แก่ หญิงที่มีพระราชบางองค์ทรงกำหนดโทษไว้ว่า “ชายที่ล่วงเกินหญิงคนนี้ต้องรับโทษเท่านี้”^{๒๙}

ในพระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ ได้จำแนกภรรยา ๑๐ จำพวก^{๓๐} ดังนี้

๑) ภรรยาสินไถ่ ได้แก่หญิงที่ชายเอาทรัพย์ซื้อมาอยู่ร่วมกัน

๒) ภรรยาที่อยู่ด้วยความพอใจ ได้แก่หญิงอันเป็นที่รัก ซึ่งชายคู่รักรับให้อยู่ร่วมกัน

๓) ภรรยาที่อยู่ด้วยสมบัติ ได้แก่หญิงที่ชายยกสมบัติให้แล้วอยู่ร่วมกัน

๔) ภรรยาที่อยู่เพราะแผ่นผ้า ได้แก่หญิงที่ชายมอบผ้าให้แล้วอยู่ร่วมกัน

๕) ภรรยาที่เข้าพิธีสมรส

๖) ภรรยาที่ถูกปลงเทริด ได้แก่หญิงที่ชายถอดเทริดลงแล้วอยู่ร่วมกัน เทริดหมายถึง เครื่องประดับศีรษะ รูปมงกุฎอย่างเตี้ย มีกรอบหน้า^{๓๑}

๗) ภรรยาที่เป็นทั้งคนรับใช้และเป็นทั้งภรรยา

๘) ภรรยาที่เป็นทั้งลูกจ้างเป็นภรรยา

๙) ภรรยาที่เป็นเชลย

๑๐) ภรรยาชั่วคราว

ชายที่ต้องห้าม มี ๓ จำพวก ดังนี้

๑. ชายอื่นนอกจากสามีของตน (สำหรับหญิงที่มีสามีแล้ว) และยังอยู่กินกับสามีให้ถือว่าผู้ชายทุกคนนอกจากสามีของตน เป็นชายต้องห้าม

๒. ชายที่จาริตห้าม เช่น นักบวชในศาสนาที่ห้ามเสพเมถุน

๓. ชายที่เป็นเทือกเถาเหล่ากอของตน

๒.๔.๔. องค์ประกอบภการละเมิดเบญจศีลข้อ ๔ (มุสาวาทา เวรมณี) มิ่งค์ ๔^{๓๒}

๑) เรื่องไม่จริง

๒) จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน

๓) มีความพยายามเกิดจากจิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อนนั้น

^{๒๙} วิ.มทา.(ไทย) ๑ /๓๐๓ /๓๔๖.

^{๓๐} วิ.มทา.(ไทย) ๑ /๓๐๓ /๓๔๕-๓๔๖.

^{๓๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๓, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, พ.ศ. ๒๕๑๕), หน้า ๔๗๒.

^{๓๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๗๗๒.

๔) ผู้อื่นเข้าใจความที่พูดนั้น

ศีลข้อ ๔ มุสาวทา เวรมณี แปลว่า เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง จดเว้นจากคำพูดที่บิดเบือนจากความจริง โดยจงใจให้ผู้อื่นเข้าใจผิดว่าเป็นเช่นนั้น เช่น แสดงพยานหลักฐานเท็จ มีข้อห้ามดังต่อไปนี้

๑. มุสา หมายถึง การพูดเท็จ และมีองค์ประกอบอยู่ ๗ ประการคือ

๑) ปต ได้แก่การพูดตรงข้ามกับความจริง เช่น เห็นแล้ว พูดว่าไม่เห็น รู้อยู่ พูดว่าไม่รู้

๒) ทนสาบาน ได้แก่ทำผิดแล้วไม่ยอมรับว่าผิด

๓) ทำเล่ห์กระเท่ห์ ได้แก่การอวดอ้างตนว่าเป็นผู้วิเศษ ทำให้คนหลงเชื่อถือและพากันนิยม

๔) มารยา ได้แก่การเสแสร้งทำกริยาให้ตรงกันข้ามกับความจริง เช่น เป็นคนทุศีล ทำท่าทางเป็นคนมีศีล

๕) ทำเลศ ได้แก่การตั้งใจจะพูดเท็จคือพูดเล่นสำนวนเพื่อให้คู่สนทนาผิดเอง

๖) เสริมความ ได้แก่พูดเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ให้เลดูว่าเป็นเรื่องใหญ่

๗) อำความ ได้แก่การพูดอาศัยข้อมูลเดิมแต่ตัวตัดหัวข้อความที่ไม่ประสงค์จะให้รู้ ออกเสีย เพื่อให้เข้าใจว่าเป็นเรื่องอื่นไป

๒. อนุโลมมุสา ได้แก่การพูดไม่จริง แต่พูดไปโดยไม่หวังจะให้ผู้ฟังเชื่อตาม เช่น การพูดประชดประชัน พูดเสียดสี

๓. ปฏิสวะ ได้แก่การสัญญากับผู้อื่นแล้วไม่ปฏิบัติตามคำพูดนั้น หรือว่าปฏิบัติไม่ได้จนทำให้ผู้อื่นเสียผลประโยชน์ ดังมีลักษณะดังต่อไปนี้

๑) ผิดสัญญา ได้แก่ทั้งสองฝ่ายได้ทำสัญญาแก่กันว่าจะทำเช่นนั้น ๆ แต่อีกฝ่ายหนึ่งบิดพลิ้วไม่ทำตามสัญญา

๒) เสียสัตย์ ได้แก่ให้คำสัญญาแก่เขาแต่ไม่ได้ทำตาม

๓) คินคำ ได้แก่รับปากว่าจะทำสิ่งนั้น ๆ ให้ ภายหลังไม่ทำ^{๓๓}

^{๓๓} สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีลและเบญจธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๐.

๒.๔.๕. องค์ประกอบการละเมิดเบญจศีลข้อ ๕ (สุราเมรยมชชปมาทภูฐานา เวรมณี)

มีองค์ ๔^{๓๔}

- ๑) สิ่งนั้นเป็นของเมา
- ๒) จิตใคร่จะดื่ม
- ๓) มีความพยายามเกิดจากจิตใคร่จะดื่ม
- ๔) กลืนให้ล่องลำคองไป

ศีลข้อ ๕ สุราเมรยมชชปมาทภูฐานา เวรมณี แปลว่า เว้นจากน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษเป็นสิ่งที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ พระพุทธเจ้า จึงตรัสโทษแห่งการดื่มสุราเมรัยไว้ ๖ ประการ ดังมีความปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “คหบดี การหมกมุ่นในการเสพของมีนเมาคือสุราเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทมีโทษ ๖ ประการ คือ ๑. เสียทรัพย์สินทันตาเห็น ๒. ก่อการทะเลาะวิวาท ๓. เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ๔. เป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง ๕. เป็นเหตุให้ไม่รู้จักอาย และ ๖. เป็นเหตุทอนกำลังปัญญา”^{๓๕} การดื่มสุราและเสพ สิ่งเสพติดนอกจากจะมีโทษต่อร่างกายแล้ว ยังบั่นทอนสติปัญญาอีกทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ อาทิ การขาดกรรม อก จิงว้างราว อาชญากรรมทางเพศ การหลอกลวงต้มตุ๋น และอุบัติเหตุต่างๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อตัวของปัจเจกบุคคลเอง ครอบครัว และสังคมโดยรวม หลักเบญจศีลนี้เป็นกฎระเบียบและเป็นหลักประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับคนทุกคน เพื่อเป็นหลักประกันสังคมให้ผู้ประพฤติปฏิบัติหรือตัวของปัจเจกบุคคลเอง ครอบครัว และสังคมมีความสงบเรียบร้อย สุขภาพคนส่วนมากในสังคมประพฤติปฏิบัติตรงกันข้ามหลักเบญจศีลความเดือดร้อนหรือความทุกข์ก็จะกลายเป็นปัญหาของสังคม นั้น พระพุทธเจ้าทรงมุ่งเน้นให้คนในสังคมมีความสงบ สุข สังคมมีเอกภาพ มีความเสมอภาค บนหลักพื้นฐานของการดำเนินชีวิต โดยให้มีความรัก มีความเมตตาต่อสรรพชีวิตที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันโดยอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีปกติสุข ไม่เดือดร้อน ต่อตัวของปัจเจกบุคคลเอง ต่อครอบครัว และต่อสังคม และเบญจศีลถือว่าเป็นหลักธรรมพื้นฐาน ที่ทุกๆ คนสามารถเข้าถึงได้ และปัจเจกบุคคลผู้ใดได้นำไปประพฤติปฏิบัติย่อมได้ผลลัพธ์เช่นเดียวกัน นั่นคือ “มีสันติสุข” นั่นเอง

^{๓๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๗๗๒.

^{๓๕} ที. ปา.(ไทย) ๑๑/๒๔๘/๒๐๒-๒๐๓.

องค์ประกอบของการละเมิดเบญจศีล				
เบญจศีลข้อ ๑	เบญจศีลข้อ ๒	เบญจศีลข้อ ๓	เบญจศีลข้อ ๔	เบญจศีลข้อ ๕
๑ สัตว์นั้นมีชีวิต	๑ ของผู้อื่นหวงแหน	๑ อคมนียัตถุ	๑ เรื่องไม่จริง	๑.สิ่งนั้นเป็นของเมา
๒ รู้ยู่่าสัตว์นั้นมีชีวิต	๒ รู้ยู่่าเขาหวงแหน	๒ จิตคิดจะเสพ	๒ จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน	๒.จิตใครจะดื่ม
๓ มีจิตคิดจะฆ่า	๓ มีจิตคิดจะลัก	๓ มีความพยายามในการเสพ	๓ มีความพยายามเกิดจากจิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อนนั้น	๓.มีความพยายามเกิดจากจิตใครจะดื่ม
๔ มีความพยายามที่จะฆ่าสัตว์นั้น	๔ มีความพยายาม	๔ ยังมรรค คือ อวัยวะสืบพันธุ์ให้ถึงกัน	๔ ผู้อื่นเข้าใจความ ที่พูดนั้นจิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อนนั้น	๔.กลืนให้ล่วงลำคอ ลงไป
๕ สัตว์นั้นตายด้วยความพยายามนั้น	๕ ลักของได้ด้วย ความพยายามนั้น	-	-	-

แผนภาพที่ ๓ สรุปลองค์ประกอบของการละเมิดเบญจศีล

๒.๕ อานิสงส์ของการรักษาเบญจศีล

การรักษาเบญจศีลนั้นควรมีประจำตัวของปัจเจกบุคคลเพราะเป็นหลักสัจจะพื้นฐานที่ช่วยให้ปัจเจกบุคคลพบความสุข เมื่อปัจเจกบุคคลใดได้ประพฤติปฏิบัติดีทั้งทางกายและทางวาจา จะไม่นำความทุกข์ ความเดือดร้อน ความไม่สงบสุขมาสู่ตัวของปัจเจกบุคคล สังคมครอบครัว และสังคมประเทศ และจะนำสันติสุขมาสู่สังคมครอบครัว และสังคมประเทศ ดังมีคำสอนของหลวงปู่ขาว อนาลโย ที่ว่า “ผู้ที่เพียรรักษาศีลให้บริสุทธิ์อยู่เสมอจะได้รับอานิสงส์แห่งศีลอย่างน้อย ๓ ประการ ๑. เป็นเหตุแห่งความสุขความสงบ เพราะผู้มีศีลเป็นผู้ไม่เบียดเบียนใคร เมื่อไม่เบียดเบียนใครย่อมไม่ทุกข์ร้อน ๒.เป็นผู้มีโภคทรัพย์มาก เพราะศีลเป็นเหตุแห่งการสร้างความรู้จักประมาณและสำรวม และ ๓. เป็นเหตุแห่งการไปสู่ความพ้นทุกข์คือพระนิพพาน เพราะศีลเป็นฐานของสมาธิและปัญญา^{๓๖} และมีความปรากฏในพระไตรปิฎกที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงอานิสงส์ของปัจเจกบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติตามเบญจศีล ไว้ ๕ ประการ^{๓๗} ดังนี้

^{๓๖} พรชนก ขาดิขานี, หลวงปู่ขาว อริยสงฆ์ผู้มั่นคงในศีลและเมตตา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์ธรรมะ, ๒๕๕๘), หน้า ๓.

^{๓๗} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๖/๓๐๕.

๑. เป็นคนที่มีโรคทรัพย์มาก ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ
๒. กิตติศัพท์อันงามย่อมจรไปไกล
๓. จะเข้าไปถึงหมู่ใดๆ อาทิ จะเป็นขัตติยบริษัทก็ตาม พรหมณบริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ย่อมแก่ล้าแล้ว ไม่ก่อเงินเข้าไป
๔. ย่อมไม่หลงลืมสติตาย
๕. หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลก

ปัจเจกบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติตามหลักเบญจศีล นับได้ว่าเป็นผู้ที่มีคุณธรรมมีความรู้ ความสามารถ และมีความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งสังคมรอบคร้ว และสังคมประเทศย่อมอยู่ได้ด้วย ความมั่นคงปลอดภัยและมีสันติสุข และอานิสงส์ของปัจเจกบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติตามหลักเบญจศีล ปัจจุบันที่เห็นเป็นรูปธรรม อาทิ

๑. การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ทำร้ายสัตว์อื่นๆ หรือ ผู้ที่ไม่ได้กระทำความชั่วหรือความทุกข์ ความเดือดร้อน โดยเฉพาะ “การไม่ฆ่า การไม่ทำร้ายปัจเจกบุคคลอื่น” ตัวของปัจเจกบุคคลเอง และครอบครัวย่อมมีประสบแต่ความสุขความสงบนี้ในกาลปัจจุบันนี้ อาทิ ต้องไม่เสียเงินค่าสินไหมทดแทน หรือไม่ต้องได้รับโทษจำคุก ไม่ต้องเสียอนาคตเพราะมีอาชีพสุจริต หรือไม่เสี่ยงต่อการถูกฆ่าตาย หรือถูกแก๊งค์ ถูกทำร้ายร่างกาย เพราะไม่ได้ไปกระทำสิ่งที่ไม่ดีงาม สิ่งชั่วร้ายกับปัจเจกบุคคลอื่นไว้ ดังมีความปรากฏในพระไตรปิฎกพระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า “ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์ ผู้ละความชนะและความแพ้ได้แล้ว มีใจสงบย่อมอยู่เป็นสุข” ^{๓๘} และการเป็นผู้ฆ่าเป็นเหตุให้มีอายุสั้น ^{๓๙} ซึ่งขาดความมั่นคงในชีวิต

๒. การประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่ลักขโมยทรัพย์ ไม่ฉกทรัพย์ ไม่ชิงทรัพย์ฯ เจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองไม่ได้ต้องได้เข้ามายุ่งเกี่ยวไม่ว่าคดีแพ่งและคดีอาญา หรือไม่มีความเสี่ยงภัยต่างๆ อาทิ ตัวของปัจเจกบุคคล ไม่ต้องได้รับโทษของบ้านเมือง หรือโทษทางสังคม หรือไม่ต้องต้องถูกรุมประชาทัณฑ์ซึ่งอาจถึงแก่ความตาย ในกรณีเจ้าของทรัพย์ หรือเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองจับได้ ไม่มีความเสื่อมของโรคทรัพย์ที่หามาได้ เมื่อปัจเจกบุคคลประกอบอาชีพที่สุจริตครอบครัวย่อมไม่ได้รับความเดือดร้อนแม้จะมีทรัพย์สินเพียงเล็กน้อย แต่ทรัพย์สินที่หามาได้ด้วยอาชีพที่สุจริตนั้นย่อมมีความมั่นคง และสำคัญยิ่งคือ ไม่ต้องเกรงกลัว ไม่ต้องหลบซ่อนทรัพย์สิน ไม่ต้องคอยเฝ้าระวังเมื่อไรเจ้าของทรัพย์สินจะจับได้ และต้องคืนทรัพย์สินนั้นให้เจ้าของพร้อมถูกดำเนินคดีทางบ้านเมือง ซึ่งมีคำสอนของหลวงปู่ขาว อนาลโย ที่ว่า “ผู้ทำคุณงามความดี มีศีลที่บริบูรณ์แล้วย่อมเป็นที่มาแห่งโรค

^{๓๘} ส.ส (ไทย) ๑๕/๑๒๖/๑๔๘.

^{๓๙} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๙๐/๓๕๐.

ทรัพย์ จิตดี...จิตไม่อิงฉาบยาบาทเบียดเบียนเป็นดวงจิตที่บริสุทธิ์ผุดผ่องทำให้คนบริสุทธิ์ ทำให้คนมีศีลมีโมกขทรัพย์”^{๔๐}

๓. การไม่ประพฤติดัดในกาม ทำให้เกิดความสุขมากมาย ไม่มีความแตกแยกความร้าวฉานในครอบครัวของปัจเจกบุคคลเอง หรือครอบครัวของปัจเจกบุคคลอื่น ไม่เป็นการหยามหมิ่นศักดิ์ศรีของคู่ครองคนอื่นหรือผู้ปกครองของคนที่ถูกล่วงละเมิดกามราคะนั้น เพราะส่วนมากเมื่อบุคคลลุ่มหลงใน “กามราคะ” หรือมีความกำหนัดนั้นย่อมเป็นเหตุให้เดินทางผิดได้ ชีวิตหมกมุ่นถุกงอบจำไปในทางเสื่อม ผิดพรณร่างกายเสื่อมโทรม เพราะว่า...“กามเหมือนดาบที่ลับคมดีแล้วเชือด เหมือนกระบี่ที่ขัดดีแล้วแทง เหมือนดอกไม้ที่พุ่มปกอกเจ็บปานใดก็ตาม แต่กามทั้งหลายเป็นทุกข์ยิ่งกว่านั้น”^{๔๑} เมื่อปัจเจกบุคคลไม่ประพฤติดัดในกามแล้วย่อมเป็นการป้องกันเป็นโรคต่างๆ ทางเพศสัมพันธ์ และที่สำคัญยิ่งทำให้สถาบันครอบครัวมีความอบอุ่น ไม่มีความเดือดร้อน ไม่มีความทุกข์ และไม่มีการก่อเวรด้วยศัตรูของคู่ครองคนอื่นหรือผู้ปกครองของคนที่ปัจเจกบุคคลไปล่วงละเมิดกามราคะด้วยนั้น

๔. การไม่พูดเท็จ ไม่พูดหลอกลวงคนอื่น ไม่พูดจาส่อเสียด ไม่กล่าวถ้อยคำที่ไม่จริง และไม่หวังประโยชน์ในการกล่าวคำเท็จนั้น ย่อมก่อให้เกิดความสามัคคี มีปัจเจกบุคคลนับถือ และมีความศรัทธาในคำพูดและพฤติกรรมนั้น

๕. การไม่ดื่มสุราเมรัย หรือการไม่หมกมุ่นในการเสพของมีนเมา อันเป็นเหตุแห่งความ ไม่ประมาทนั้น ปัจเจกบุคคลย่อมไม่มีการเสียทรัพย์สิน หางานทำเลี้ยงชีพได้ในงานสุจริต หรือไม่มีความเสี่ยงจากการติดสุราเรื้อรังแล้วถูกไล่ออกจากงาน ทำให้มีงานทำที่มั่นคง ชีวิตมีแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่างๆ อาทิ มีสุขภาพแข็งแรงไม่ป่วยเป็นโรคจากพิษสุรา มีสติสัมปชัญญะในการครองตน ครองคน และครองงาน เป็นต้น

อานิสงส์ของปัจเจกบุคคลที่มีเบญจศีลย่อมนำมาซึ่งความสุขความสงบ และเบญจศีล มีคุณประโยชน์ต่อสังคมครอบครัว และสังคมประเทศให้ได้รับอานิสงส์ความสุขความสงบด้วย ดังนั้นหลักเบญจศีลจึงเป็นหลักสัจจะพื้นฐานที่ทุกคนจำเป็นต้องรักษาและประพฤติปฏิบัติให้ได้ เพื่อเป็นหลักประกันสังคมขั้นต้นว่า “ตัวของปัจเจกบุคคล สังคมครอบครัว และสังคมประเทศ ย่อมประสบสันติสุขแน่นอน”

^{๔๐} พรชนก ขาดิขานี, หลวงปู่ขาว อริยสงฆ์ผู้มั่นคงในศีลและเมตตา, หน้า ๕๙.

^{๔๑} พระธรรมวราจารย์ (แบน กิตติสาโร), ธรรมาวาที, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ กิตติวรรณ, พ.ศ.), หน้า ๕๖๙.

อานิสงส์ของการรักษาเบญจศีล				
เบญจศีลข้อ ๑	เบญจศีลข้อ ๒	เบญจศีลข้อ ๓	เบญจศีลข้อ ๔	เบญจศีลข้อ ๕
๑.ทำให้มีอายุยืน มั่นคง ปลอดภัย ไม่เสี่ยงต่อการ ถูกฆ่า ๒.อยู่ในอริยบทใดๆ ก็เป็นสุข อาทิ นั่ง ยืน นอน ก็เป็นสุข	๑.มีความโศกทรัพย์ มากขึ้น ๒.ทรัพย์สินที่หาได้ มีความมั่นคง ๓.การใช้จ่ายทรัพย์ ที่หาได้ไม่ต้องวาด ระแวงภัยหรือกลัว ว่าใครจะมาทวง ทรัพย์คืน	๑.ไม่เป็นภัย คือ ไม่ มีการหมกมุ่นในกาม ย่อมประสบความสุข นานา ๒)ไม่เป็นโรคติดต่อ ทางเพศสัมพันธ์ ๓).ไม่มีการก่อเวร ด้วยศัตรู	๑ ได้รับการยกย่อง จากผู้อื่น ชื่อเสียง เกียรติคุณพึงขจร กระจายไป ๒ไม่ถูกกล่าวด้วย คำไม่จริง ๓.ก่อให้เกิดความ สามัคคี ๔.ได้รับความเคารพ เชื่อถือและความ ศรัทธา	๑.ไม่เสียทรัพย์ ๒.ไม่มีการทะเลาะ วิวาท ๓.ไม่ป่วยเป็นโรค จากพิษสุรา ๔.ไม่เป็นเหตุให้เสีย ชื่อเสียงและไม่อาย ๕.ไม่เป็นเหตุทอน กำลัง ทำให้ร่างกาย แข็งแรง ๖.มีสติสัมปชัญญะ ไม่เป็นคนหลงลืมสติ

แผนภาพที่ ๔ สรุปอานิสงส์ของการรักษาเบญจศีล

๒.๖ ความหมายของสันติสุข

การมีชีวิตความเป็นอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขสงบของสังคม เมื่อปัจเจกบุคคลของสังคม ไม่มีการเบียดเบียนกัน งดเว้นจากการกระทำชั่ว และให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม

๒.๗ พระพุทธศาสนาในแนวทางสันติสุข

ในปัจจุบันมีการเรียกร้องหาวิถีทางที่จะสกัดกั้นความรุนแรงทุกรูปแบบ จึงเกิดกลุ่ม นักสันตินิยมขึ้น ซึ่งกลุ่มนี้จะยึดแนวทางสันติวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง และไม่เห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรง ในทางพระพุทธศาสนาเห็นว่าการเบียดเบียนทุกรูปแบบถือว่าการใช้ความรุนแรง พฤติกรรมที่แสดงออกอันก่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลอื่นในลักษณะของความรุนแรงไม่ถือว่าเป็นสันติวิธีที่แท้จริง ในกระบวนการต่อสู้หรือเรียกร้องทางการเมืองจึงมักได้ยินคำว่า “สันติ อหิงสา” หรือคำว่า “สงบ ปราศจากอาวุธ” ในปัจจุบันคำเหล่านี้ล้วนมีความหมายในเชิงสันติวิธี ในแง่มุมของพระพุทธศาสนา คำว่า “ความสงบ” กินความไปถึงความเป็นปกติ ปราศจากอาวุธ รวมไปถึงการไม่เบียดเบียนทางกาย วาจา ใจ ซึ่งก็อยู่ในกรอบของศีล ๕ ทั้งสิ้น “การเกลียดโกรธและแค้นเคืองกัน จึงต้องแก้ปัญหาด้วยวิธีที่เป็นสันติอย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงถ้อยคำที่เป็นสันติเท่านั้น หากต้องมีจิตใจ

และความคิดที่เป็นสันติด้วย”^{๔๒} และสามารถใช้ความขัดแย้งมาเป็นพลังผลักดันให้เกิดการพัฒนาหรือหาแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๒.๗.๑ อัตลักษณ์ของสันติวิธี

สันติวิธีมาจากคำว่า สันติ+วิธี สันติ หมายถึง ความสงบ วิธี หมายถึง หนทางหรือแนวทางที่จะกระทำ วิธีที่จะก่อให้เกิดความสงบ เช่น เจริญสงบศึกโดยสันติวิธี^{๔๓} สันติวิธีมาจากภาษาอังกฤษว่า Non-violence สันติวิธีมีความหมายมุ่งไปที่วิธีหรือเครื่องมือในการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Conflict resolution, Conflict management, และ Conflict transformation^{๔๔}

สันติวิธี หมายถึง วิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรง วิธีการปฏิบัติที่ไม่รุนแรงในการแก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิต^{๔๕}

สันติวิธี หมายถึง วิธีที่กลุ่มบุคคลหรือมวลชนใช้ต่อสู้เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ต้องการ^{๔๖}

สันติวิธีเป็นกระบวนการแก้ไขความขัดแย้งและความรุนแรง สันติวิธีในการดำเนินชีวิตช่วยไม่ให้เกิดความขัดแย้งในสังคม สันติวิธีในการเรียกร้องเป็นการบอกความต้องการด้วยพลังต่อรอง สันติวิธีในการจัดการความขัดแย้งเป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยการไม่ใช้ความรุนแรง หากสามารถจัดการความขัดแย้งไม่ให้ยกระดับไปสู่ความรุนแรง ก็ยังถือว่าอยู่ในขอบข่ายของสันติวิธี อาทิ สันติวิธีในการต่อสู้และเรียกร้อง (Peaceful Demonstrate/Protest) เป็นแนวทางที่ถูกนำมาใช้เมื่อเกิดความไม่พอใจหรือมีความเห็นที่ไม่สอดคล้องกับผู้ที่มีอำนาจ มีการดำเนินการในลักษณะประท้วงหรือเรียกร้องจากผู้มีอำนาจอย่างสงบ โดยสันติ ไม่มีอาวุธ^{๔๗} สันติวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Peaceful Conflict Resolution) เป็นแนวทางที่ใช้ในการแก้ปัญหา

^{๔๒} ส.ศิวัรักษ์, *หนทางเข้าถึงชีวิตที่เปี่ยมความหมาย*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

^{๔๓} ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒*, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๖๖.

^{๔๔} ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *สันติทฤษฎี-วิถีวัฒนธรรม*, (Peace theory and cultural elements), (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลบอลทีมทอง, ๒๕๓๙), หน้า ๗๘-๘๐.

^{๔๕} รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์, *สันติศึกษากับสันติภาพ*, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๑๔.

^{๔๖} มารค ตามไท, *การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีในสันติวิธี : ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความมั่นคง*, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันยุทธศาสตร์ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, ๒๕๔๓), หน้า ๗๘-๘๐.

^{๔๗} วันชัย วัฒนศัพท์, *ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๑-๑๐๓.

หลังจากที่ความขัดแย้งหรือข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้ว มีความพยายามยุติความขัดแย้งโดยใช้สันติ^{๔๘}

และ สันติวิธีในการดำเนินชีวิต หมายถึง การดำเนินชีวิตที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ตามแนวทางของศีล ๕ เป็นเครื่องมือในการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของมนุษย์ เป็นบรรทัดฐานหรือ กฎเกณฑ์ทางสังคม เพื่อให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๔๙}

๒.๗.๒ สันติสุขในมุมมองของพระพุทธศาสนา

การบริหารความขัดแย้งเพื่อไม่ให้ความขัดแย้งนั้นยกระดับจนกลายเป็นการใช้ความรุนแรง “ไม่คิดเบียดเบียนมุ่งร้ายและไม่แบ่งฝ่ายเป็นเพื่อนร่วมโลก ที่รักสุขเกลียดทุกข์ มีรอยยิ้ม และน้ำตาเหมือนกัน มองจุดร่วมระหว่างเรากับเขามีมากกว่าจุดต่าง”^{๕๐} พระพุทธศาสนามองสรรพ สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตาย แต่ที่เป็นมุมมองพิเศษก็คือพระพุทธศาสนาเห็นว่าสรรพ สัตว์ทุกตัวตนเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ จึงเกิดเมตตาจิตและความเห็นอกเห็นใจ ปราบปรามที่จะให้พ้นทุกข์ หรือปลดปล่อยให้ทุเลาเบาบางลง

การเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนามาพร้อมกับคำสอนให้ยกเลิกการแบ่งแยกและการ เบียดเบียน “โดยเฉพาะสอนให้เลิกถือชนชั้นวรรณะ เลิกการบูชาัญญ์ สอนให้แก้ปัญหาด้วยวิธีการ แห่งเมตตากรุณาอย่างสากล จึงถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นขบวนการสันตินิยม (pacifism) ที่แท้จริง รายแรกของโลก”^{๕๑} เพราะระบบวรรณะได้สร้างความขัดแย้งทางโครงสร้าง ทำให้ชนชั้นสูงกดขี่ชน ชั้นต่ำ ในขณะที่ชนชั้นต่ำก็โหยหาสิทธิความเท่าเทียม พระพุทธศาสนาไม่ได้ให้คุณค่าของคน ที่ แห่ลงกำเนิด แต่ให้คุณค่าจากความประพฤติดีงาม

ในปุณณวาทสูตร^{๕๒} เมื่อพระปุณณะไปลาพระพุทธเจ้าเพื่อไปบำเพ็ญเพียรในชนบทชื่อ สุ นนาปรัณตะ พระพุทธเจ้าทรงเตือนว่าคนเมื่อนั้นดูร้าย ถ้าเขาด่าท่านๆ จะทำอย่างไร พระปุณณะ ตอบว่าเขาด่ายังดีกว่าเขาทำร้ายด้วยฝ่ามือ เขาทำร้ายด้วยมือยังดีกว่าเขาเอาก้อนดินมาขว้างทำร้าย หากเขาเอาก้อนดินมาขว้างก็ยิ่งดีกว่าเขาเอาท่อนไม้มาตี หากเขาเอาท่อนไม้มาตีก็ยิ่งดีกว่าเขาเอา อาวุธมาทำร้าย หากเขาเอาอาวุธทำร้ายก็ยิ่งดีกว่าเขาเอาอาวุธที่คมกริบมาทำร้าย หากเขาเอาอาวุธ

^{๔๘} โคทม อารียา, บทความการส่งเสริมสันติวิธี เอกสาร ๓๐ ปี ๑๔ ตุลา จดหมายข่าว ประชาชน, ฉบับที่ ๓ วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๖, หน้า ๒๖.

^{๔๙} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี : กรณีลุ่มน้ำแม่ ตาช้าง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^{๕๐} พระไพศาล วิสาโล, สันติวิธีวิถีอารยะ, (กรุงเทพมหานคร : โคมสคิมทอง, ๒๕๔๙), หน้า ๕-๖.

^{๕๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ความจริงและเมตตาที่ประกอบด้วยปัญญา สลายความ ขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๓๑.

^{๕๒} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๙๕-๓๙๗/๔๔๗-๔๕๑.

ที่คมกริบมาทำร้ายยังดีกว่าเขาฆ่าให้ตาย หากเขาจะฆ่าให้ตายก็เป็นเรื่องดี เพราะว่าคนบางคนอยากตายต้องเสียเวลาไปหาอาวุธหรือจ้างคนมาฆ่าตนเอง ในขณะที่เรารู้ว่าชีวิตต้องตายหากจะตายโดยไม่ต้องทำอะไรแต่มีคนมาสังเคราะห์ให้ก็เป็นเรื่องดี พระพุทธเจ้าเห็นด้วยและทรงสนับสนุนแนวคิดนี้ เมื่อพระปณณไปอยู่ที่สุนาปรินตชนบทปรากฏว่าท่านสามารถทำให้คนแสดงตนเป็นอุบาสก ๕๐๐ คน และมีผู้แสดงตนเป็นอุบาสิกา ๕๐๐ คน จากพระสูตรนี้แสดงให้เห็นแนวทางสันติวิธีของพระพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจน

พระพุทธศาสนา มองแนวทางสันติวิธีด้วยการมีสติ เพราะสติจะเป็นตัวควบคุมการกระทำ คำพูดและความรู้สึกนึกคิด ทำให้มีความสำรวมระวังไม่ทำผิดศีล เมื่อไม่ผิดศีลก็จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ “เรียกว่ามนุษยธรรม คือ หลักธรรมที่ทำให้คนให้เป็นมนุษย์ ได้แก่ ศีล ๕”^{๕๓} มนุษยธรรมจึงเป็นหลักธรรมสากล ไม่ได้เจาะจงเฉพาะพุทธศาสนิกชนเท่านั้น แม้แต่ศาสนิกชนที่นับถือศาสนาอื่นก็สามารถปฏิบัติตามหลักศีล ๕ ได้ “เพราะเจตนารมณ์ของศาสนาต้องการให้มีความรักความสามัคคี และการอยู่ร่วมกันได้โดยสันติ”^{๕๔} พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงท่าทีของพระพุทธศาสนาต่อแนวทางสันติวิธีในการอยู่ร่วมกันว่า “ภิกษุพร้อมเพรียงกัน ชื่นชมกัน ไม่วิวาทกัน เป็นเหมือนน้ำมันกับน้ำ มองกันด้วยนิยน์ตาที่เปี่ยมด้วยความรัก”^{๕๕} พุทธพจน์ลักษณะนี้ล้วนเป็นไปเพื่อสร้างสรรค์แนวทางสันติวิธี ทั้งสิ้น และจุดยืนของพระพุทธศาสนาคือสันติวิธี มองเพื่อนมนุษย์ด้วยเมตตา ในฐานะที่เป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย และเพื่อนร่วมทุกข์

๒.๗.๓ พระพุทธศาสนาในแนวทางสันติวิธี

สถาบันพระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับสังคมในฐานะเป็นสถาบันขัดเกลาจิตใจ พระพุทธศาสนา มองขอบเขตของสันติวิธีค่อนข้างลึกกว่านักสันติวิธีทั่วไป เพราะสันติวิธีในพระพุทธศาสนาจะลงลึกไปถึงจิตใจ มองสันติวิธีในเชิงอุปนัย คือ การสร้างสันติวิธีในรูปของปัจเจกชนเพื่อขยายผลไปสู่สังคม “โดยการที่ไม่ยึดมั่นในตัวตน มองตัวตนในฐานะเป็นเพียงเครื่องมือสำหรับทำตามปกติสุข สงบสันติแก่ตนเองและผู้อื่น ไม่เจือปนกิเลส ตัณหา อุปาทาน จะเป็นสันติสุข สันติภาพของโลกอย่างแท้จริง”^{๕๖}

^{๕๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๙๗.

^{๕๔} กวีวงศ์, สารนิพนธ์พุทธทาส ว่าด้วยสมานฉันท์และสันติวิธี, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๔.

^{๕๕} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๑๒๕/๓๗๒.

^{๕๖} บัญชา เฉลิมชัยกิจ, ขัอธรรมคำคมพุทธทาสภิกขุ, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๙), หน้า ๘๗.

หากมองในแง่แนวทางดำเนินชีวิตจะเห็นว่า พระพุทธเจ้าเป็นนักสันติวิธีจากประสบการณ์ตรง พระองค์ทรงใช้วิธีการเบียดเบียนมาก่อนที่จะทรงใช้สันติวิธี ประสบการณ์ที่พระองค์ทรงอยู่ในเพศฆราวาสวิสัยทรงรู้สึกว่าการดำเนินชีวิตเต็มไปด้วยความทุกข์ (กามสุขัลลิกานุโยค) จากนั้นทรงเสด็จออกบวชเพื่อแสวงหาวิธีการดับทุกข์ ทรงใช้วิธีการเบียดเบียนตัวเองด้วยการทรมานร่างกาย (อตถกิลมณานุโยค) แต่ก็ไม่สามารถดับทุกข์ได้ จากนั้นก็ทรงใช้วิธีมีสมาธิปฏิบัติ ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่สุดโต่งข้างใดข้างหนึ่ง อันเป็นแนวทางสันติวิธี “สันติวิธีจึงเป็นทางสายกลางซึ่งอยู่ระหว่างทางสุดโต่งสองทาง คือการยอมจำนนกับการใช้ความรุนแรง”^{๕๗} เพราะพระพุทธเจ้าไม่ยอมจำนนให้กับความทุกข์และไม่ทรงเลือกวิธีการดับทุกข์ด้วยความรุนแรง จากนั้นเป็นต้นมาพระองค์ก็ทรงเผยแผ่แนวทางสันติวิธีเพื่อนำไปสู่สันติมาโดยตลอด สันติวิธีในโลกทัศน์ของพระพุทธศาสนาจึงมีทั้งสันติวิธีเชิงปัจเจกชนและสันติวิธีเชิงสังคม ในเชิงปัจเจกชนจะมุ่งไปสู่การดำเนินชีวิตด้วยกายสงบ วาจาสงบ ใจสงบ ส่วนเชิงสังคมก็ยกระดับจากปัจเจกชนไปสู่การปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคม ด้วยการควบคุมความอยากของคนในสังคมให้อยู่ในวงจำกัดตามแนวทางของศีล ๕ โดยมุ่งประโยชน์สุขของคนในสังคมเป็นหลัก ลักษณะพิเศษของศีลในพุทธศาสนาทุกระดับจึงเป็นไปเพื่อความไม่เบียดเบียน “โดยมีสติเป็นตัวควบคุมเพื่อไม่ให้ถลำเข้าสู่การเบียดเบียนกัน”^{๕๘} พุทธศาสนาจึงมีแนวทางปฏิบัติเพื่อดำเนินไปสู่สันติภาพ สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมและความรู้สึกของมนุษย์ให้มีเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ “โดยไม่ปล่อยให้อัตตลักษณ์ทางเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา อุดมการณ์ มาเป็นเครื่องกีดขวางมนุษย์ออกจากกัน”^{๕๙}

ในสมัยที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่หมู่บ้านสามคาม แคว้นสักกะ เป็นช่วงที่นิครนถ์นาฏบุตรเจ้าลัทธิได้ถึงแก่กรรมลง “ทำให้เกิดความขัดแย้งกันในกลุ่มลูกศิษย์บริวาร เกิดความเห็นต่างต่าง กัน แตกความสามัคคีกัน แบ่งเป็น ๒ ฝ่าย เกิดความบาดหมางทะเลาะวิวาทกัน ใช้หอกคือปากทิ่มแทงกัน”^{๖๐} นำไปสู่ความแตกแยก พระพุทธเจ้าทรงนำเหตุการณ์นั้นมาสอนภิกษุว่าแนวทางการสอนของนิครนถ์นาฏบุตรไม่เป็นไปเพื่อสันติ จึงทำให้ลูกศิษย์ไม่ยึดแนวทางสันติวิธีในการแก้ไขปัญหา นอกจากหลักธรรมคำสอนและวิถีปฏิบัติของพระพุทธศาสนาจะเป็นไปเพื่อสันติแล้ว พระพุทธศาสนายังมีบทบาทสำคัญต่อสังคมในการบริหารความขัดแย้งด้วยสันติวิธีอีกด้วย

ในวินิตวัตถุ^{๖๑} กล่าวถึงสามภรรยาทะเลาะกัน ภรรยาจึงหนีไปอยู่กับแม่ตัวเอง ส่งผลกระทบต่อความอบอุ่นภายในครอบครัว แม่หม้ายจะโกล่เกลี่ยให้คืนดีกันอย่างไรก็ไม่สำเร็จ ต่อมา

^{๕๗} พระไพศาล วิสาโล, สติ มรรคาแห่งสันติ, หน้า ๑๐๙.

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

^{๕๙} พระไพศาล วิสาโล, ลงหลักปักธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๕๒), หน้า ๔๒.

^{๖๐} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๔๑/๕๐.

^{๖๑} วิมพา. (ไทย) ๑/๓๔๑/๓๗๗.

พระภิกษุรูปหนึ่งได้เข้าไปช่วยเหลือจนสามภรรยาคุ่นั้นกลับมาคืนดีกันได้ การกระทำของท่านได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้า เพราะท่านใช้สันติวิธีในรูปแบบใกล้เคียงคนกลาง

ในกฎทนต์สูตร^{๖๒} พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับภุมมทัตตะซึ่งเป็นผู้ปกครองหมู่บ้านชาณัมมัตวา ในอดีตชาติที่พระองค์ทรงเสวยพระชาติเป็นบุโรหิตของพระเจ้ามหาวิจิตรราช วันหนึ่ง เจ้ามหาวิจิตรราชทรงดำริว่าพระองค์มีโภคทรัพย์ บริวารและเขตปกครองที่กว้างใหญ่ จึงมีพระประสงค์จะบูชามหาโยถะเพื่อถวายแก่เทพเจ้า บุโรหิตถวายบังคมว่าบ้านเมืองยังมีเสี้ยนหนาม มีการเบียดเบียน มีโจรปล้นบ้าน ดักจู่ในทางเปลี่ยว ทางที่ตีควรหาวิธีแก้ปัญหาบ้านเมืองก่อน พระองค์ตรัสว่าจะปราบเสี้ยนหนามด้วยการประหาร จองจำ ปรับไหม ตำหนิโทษหรือเนรเทศ แต่บุโรหิตแนะนำพระองค์ให้พระราชทานพันธุ์พืช อาหารให้แก่พลเมืองผู้ขยันในการเกษตรกรรมและการเลี้ยงปศุสัตว์ ขอให้พระราชทานต้นทุนให้แก่พลเมืองที่ขยันในการค้าขาย รวมทั้งขอให้พระองค์พระราชทานอาหารและเงินเดือนแก่ข้าราชการที่ขยันในหน้าที่ เมื่อพระองค์ปฏิบัติตามทำให้ประชาชนชวนชวายุในหน้าที่การงานของตน ไม่เบียดเบียนบ้านเมืองของพระองค์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างร่มเย็นเป็นสุขเป็นแนวทางให้ภุมมทัตตะนำไปใช้ในการปกครองหมู่บ้านให้มีความสุขต่อไป

พระพุทธศาสนาในแนวทางสันติวิธี คือเมื่อครั้งพระพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธศาสนาจนทำให้พระเจ้าปเสนทิโกศลเกิดความเลื่อมใสเป็นอย่างยิ่ง และทรงดำริว่าตระกูลศากยะของพระพุทธเจ้าเป็นตระกูลที่ประเสริฐทรงมีพระประสงค์จะเกี่ยวข้องกับตระกูลศากยวงศ์ จึงส่งคณะทูตไปขอหญิงสาวที่มีเชื้อสายของศากยะมาอภิเษกสมรสกับพระองค์ ส่วนเจ้าศากยะเกิดความรังเกียจในสายเลือดตระกูลอื่น จึงได้นำหญิงฉันทาลชื่อว่าอัสภขัตติยา ที่เกิดจากพระเจ้ามหานามะกับหญิงทาสในพระราชวัง ส่งไปอภิเษกสมรสกับพระเจ้าปเสนทิโกศล โดยอ้างว่าเป็นเชื้อสายศากยะ ต่อมาได้ประสูติพระโอรสนามว่าวิฑูทกะ เมื่อเจ้าชายวิฑูทกะพระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา จึงได้เสด็จไปเยี่ยมพระญาติฝ่ายมารดา เมื่อพำนักอยู่ที่กรุงกบิลพัสดุ์ไม่นานจึงเสด็จกลับ ปรากฏว่าทหารได้ลี้มอาวุธไว้ จึงกลับไปเอาอาวุธ และได้เห็นเจ้าหน้าที่เฝ้าหน้ามณเฑียรที่ประทับของพระองค์ พร้อมทั้งกันค้ำว่าลูกนางทาสชื่อว่าอัสภขัตติยามานั่งบนกระดานแผ่นนี้ทำให้เกิดเสนียด เมื่อเจ้าชายวิฑูทกะทรงทราบจึงพิโรธเดือดดาลค้ำแค้นพระทัยอย่างรุนแรง จึงได้ลั่นพระวาจาว่าจะเอาเลือดในลำคอของเจ้าศากยะเหล่านั้นมาล้างแผ่นกระดานที่พระองค์นั่ง ต่อมาเมื่อสถาปนาตนเองเป็นกษัตริย์ จึงยกทัพไปตีกรุงกบิลพัสดุ์ ในขณะนั้นพระพุทธเจ้าทรงทราบด้วยพระญาณ จึงเสด็จมานั่งประทับใต้ต้นไม้ที่ไม่มีร่มเงา เมื่อพระเจ้าวิฑูทกะเห็นดังนั้นจึงตรัสถามว่าทำไมพระองค์จึงมาประทับใต้ต้นไม้ที่ไม่มีร่มเงา ขอพระองค์ทรงเสด็จไปประทับใต้ต้นไม้ที่มีร่มเงาเถิด พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ช่างเถิดมหาบพิตร ชื่อว่า

^{๖๒} ที.สี. (ไทย) ๙/๓๓๘/๑๓๑-๑๓๒.

ร่มเงาของหมู่ญาติเป็นของเย็น”^{๖๓} ด้วยความเกรงพระทัยพระพุทธเจ้า พระเจ้าวิทูทกะจึงไม่กล้าเดินทัพต่อไป เหตุการณ์ลักษณะนี้มักจะมีปรากฏให้เห็นอยู่ในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีแนวทางและเป้าหมายเพื่อสันติสุข คือ การดับทุกข์ ดับความเร่าร้อน และรุนแรงภายในใจ ส่งผลให้การดำเนินชีวิตโดยไม่แสดงพฤติกรรมเบียดเบียนและขัดแย้ง ทำให้กายและวาจาสงบตามไปด้วย ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญของพระพุทธศาสนาทั้งก่อนและในขณะที่มีความขัดแย้ง

๒.๘ การสร้างสันติสุขด้วยรูปแบบของเบญจศีล

นอกจากเบญจศีล จะเป็นหลักในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความสงบสุขแล้ว ยังเป็นเครื่องมือในกระบวนการระงับยับยั้ง และแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรงได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในแนวทางสันติวิธี

๑. สันติสุขเชิงโครงสร้าง

กระบวนการสันติสุขในรูปแบบของเบญจศีล (ศีล ๕) “โดยโครงสร้างของศีล ๕ เป็นสิ่งที่จะนำมนุษยชาติไปสู่สันติสุขได้อย่างแท้จริง”^{๖๔} ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมการเมืองระหว่างประเทศ ๕ คือ ๑) การไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ๒) การเคารพซึ่งกันและกัน ในสิทธิการปกครองอาณาจักร ๓) การไม่ก้าวร้าวในเรืองภายในของกันและกัน ๔) การส่งเสริมความเสมอภาคและผลประโยชน์ของกันและกัน ๕) การอยู่ด้วยกันอย่างสงบและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการนำศีล ๕ มาใช้กับสถานการณ์ทางการเมืองปัจจุบันเพื่อให้เกิดสันติภาพในโลก^{๖๕}

ดังนั้น เบญจศีล (ศีล ๕) จึงเป็นหลักโครงสร้างสากลที่ทั่วโลกสามารถนำมาปฏิบัติร่วมกันได้ เพราะเป็นโครงสร้างที่ครอบคลุมแนวทางสันติวิธีทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นสันติวิธีในการดำเนินชีวิต สันติวิธีในการเรียกร้องความต้องการ และสันติวิธีในการจัดการความขัดแย้ง

การนำเบญจศีล (ศีล ๕) มาเป็นโครงสร้างทางสังคม อันจะเป็นการกำหนดแนวทางของสังคม ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โครงสร้างจะเป็นตัวควบคุมให้กลไกเป็นไปตามแนวทางตามที่ต้องการ เมื่อพิจารณาโครงสร้างหลักของสังคม ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างสังคมชนบท สังคมเมือง

^{๖๓} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร), “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่”, หน้า ๘๒.

^{๖๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), ปฏิบัติธรรมต้องให้สมดุล, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สอยจำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓.

^{๖๕} เขมานันท์ เขมานนฺโท, สันติภาพ...ทางเลือกเดียวและศีลห้า (เบญจศีล) พุทธวิธีสู่โลกสันติ, Peace...the Only Option and Five Precepts (Panca-silla) : A Buddhist Means to World Peace, (กรุงเทพมหานคร: ภูมิทอง, ๒๕๕๓), หน้า ๓๖.

โครงสร้างทางการเมือง โครงสร้างทางเศรษฐกิจ และโครงสร้างทางสังคม เป็นต้น เพื่อส่งเสริมให้มีความปกติสุขขึ้นในสังคม จะต้องมีการรอบในการดำเนินชีวิตภายใต้กติกาเดียวกัน แต่เนื่องจากศิลปะไม่มีสภาพบังคับเหมือนกฎหมาย จึงไม่มีผู้บังคับใช้ศิลปะกับคนในสังคม แต่ศิลปะจะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของคนในสังคม ดังนั้น ศิลปะจึงมีความสำคัญต่อสังคมในมิติเชิงโครงสร้าง ดังต่อไปนี้

๑). การสร้างจิตสำนึกและความศรัทธาในศิลปะ คือ สร้างจิตสำนึกเรื่องความรักความเมตตาขึ้นในจิต เห็นอกเห็นใจกัน เป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกเชิงคุณธรรมขึ้นในจิตใจ รวมทั้งสร้างศรัทธาความเชื่อมั่นในศิลปะ เพราะเมื่อคนมีความศรัทธาก็จะทำให้ปฏิบัติตามสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจ และยอมรับเอาเจตนารมณ์ของศิลปะมาเป็นรูปแบบของการดำเนินชีวิต

๒). การปลูกฝังค่านิยม คือ การปลูกฝังค่านิยมและสร้างแรงกระตุ้นให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของศิลปะ โดยเฉพาะความสำคัญของศิลปะในมิติเชิงสังคม ซึ่งจะต้องมีกระบวนการสร้างแรงจูงใจให้เห็นคุณค่าของศิลปะในเชิงรูปธรรม เช่น การกำหนดคุณสมบัติในการรับพนักงานเข้าทำงาน ด้วยการตรวจสอบพฤติกรรมย้อนหลัง รวมทั้งกำหนดระเบียบที่ว่าด้วยการแต่งตั้งและถอดถอน โดยอิงเจตนารมณ์ของศิลปะมาเป็นข้อกำหนด เป็นต้น จึงทำให้คนพยายามควบคุมพฤติกรรมของตนเองไม่ให้ทำความชั่ว เพื่อโอกาสในการเข้าทำงานและการได้รับสวัสดิการที่ดี จึงเป็นการปลูกฝังค่านิยมเรื่องสันติวิธี

๓). การใช้วิถีชีวิต จารีต และประเพณีมาช่วยควบคุมพฤติกรรม คือ นำศิลปะมาเป็นวิถีทางในการดำเนินชีวิต อันเป็นกระบวนการรับเอาศิลปะมาปฏิบัติทั้งเชิงพิธีกรรมและเชิงพฤติกรรม โดยยึดถือเอาพิธีกรรมการรับศิลปะจากพระสงฆ์แล้วนำมาสู่การปฏิบัติ รูปแบบนี้จะต้องยึดถือเอาไว้เป็นจารีตและประเพณี อันเป็นอุบายให้พระสงฆ์ที่มีคุณธรรมเป็นสักขีพยานในการปฏิญาณตนว่าจะรับเอาศิลปะไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน หากล่วงละเมิดก็จะทำให้เกิดความละอายแก่ใจ และเกรงว่าสังคมจะประณาม จึงพยายามรักษาศิลปะไว้อย่างมั่นคง รูปแบบนี้จะใช้กระบวนการทางสังคมเข้ามาช่วยควบคุมด้วย

๔). การส่งเสริมคนดี คือ โครงสร้างทางสังคมจะต้องมุ่งไปที่การส่งเสริมและสรรเสริญคนดีให้มีบทบาททางสังคมมากขึ้น มีการให้ความสำคัญและประกาศเกียรติคุณผู้ทำความดีอยู่เสมอ หรืออาจมีรางวัลเพื่อสร้างแรงจูงใจด้วย สังคมจะต้องมีกระบวนการยกย่องเป็นแบบอย่างและให้พื้นที่กับคนดีมากยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมคนดีให้มีช่องทางและโอกาสทางสังคมมากขึ้น รวมทั้งมีกระบวนการคัดเลือกคนดีมาทำงานรับใช้ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการประจำหรือข้าราชการการเมือง เป็นต้น

๕). ใช้กฎหมายศีลธรรม คือ ใช้ความเชื่อทางศาสนาเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม ซึ่งไม่ใช่ข้อบังคับ แต่เป็นข้อปฏิบัติที่คนในสังคมควรปฏิบัติร่วมกัน หากใครล่วงละเมิดคนในสังคมก็จะร่วมกันว่ากล่าวตักเตือน หรือไม่ให้ความเคารพนับถือ ส่วนคนที่ปฏิบัติตามกรอบศิลปะ ๕ ก็

จะได้รับการเคารพยกย่องและเป็นแบบอย่างของสังคม ประเด็นสำคัญของกฎศีลธรรมจะต้องแสดงให้เห็นโทษภัยของการล่วงละเมิด เช่น คนที่มีปกติพูดเท็จก็จะไม่ได้รับความเชื่อถือจากสังคม จึงใช้กฎทางศีลธรรมไปเป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมด้วย

๖). กฎหมายและการบังคับใช้ คือ กฎหมายมีความแตกต่างจากกฎทางศีลธรรมตรงที่มีสภาพบังคับ เมื่อใช้รูปแบบทางกฎศีลธรรมไม่ได้ผล จึงต้องยกระดับมาสู่การบังคับใช้กฎหมายและการลงโทษตามสมควรแก่ความผิด โดยการนำเจตนารมณ์ของศีล ๕ เข้าไปเป็นโครงสร้างทางกฎหมาย เช่น การล่วงละเมิดสามีภรรยาคนอื่นก็สามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายหรือมีบทลงโทษ การบิดเบือนข้อมูลหรือให้การเท็จ รวมทั้งการเสพหรือซื้อขายสิ่งเสพติดก็ถือว่าผิดทั้งศีลผิดทั้งกฎหมาย โดยจะต้องนำศีล ๕ เข้าไปเป็นส่วนสำคัญในการตรากฎหมายออกมาบังคับใช้กับสังคมให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยกำหนดให้การล่วงละเมิดศีลทุกข้อเป็นการล่วงละเมิดกฎหมายด้วย

ดังนั้น การนำเบญจศีล (ศีล ๕) เข้าไปเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเริ่มจากการสร้างระบบคุณธรรมไปสู่การควบคุมทางสังคม จนถึงการใช้ทางกฎหมายอย่างเป็นธรรม เพราะเบญจศีล (ศีล ๕) เป็นโครงสร้างของสันติวิธีทุกระดับ หากนำศีล ๕ มาปฏิบัติจะทำให้เป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตด้วยรูปแบบของการไม่เบียดเบียนอันจะนำไปสู่ความรุนแรงต่อตนเองและผู้อื่น หากนำเบญจศีล (ศีล ๕) มาเป็นโครงสร้างทางสังคมจะทำให้สังคมเอื้อต่อแนวทางสันติวิธี เป็นโครงสร้างของสันติวิธีทั้งระดับบุคคลและสังคม เป็นเครื่องมือในการสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในโลก รูปแบบเชิงโครงสร้างนี้จึงมีหัวใจสำคัญอยู่ที่การนำเจตนารมณ์ของศีลเข้าไปเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนทิศทางสังคมเพื่อสร้างปัจจัยเอื้อหรือแรงจูงใจให้คนศรัทธาและเห็นคุณค่าในศีล ๕ ตลอดถึงการปลูกฝังค่านิยมและสร้างปัจจัยเร่งรัดเพื่อกระตุ้นให้นำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างสันติ

๒. สันติสุขเชิงปัจเจกชน

พระพุทธศาสนามีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวพันกันในเชิงปัจเจกชนและเชิงสังคม เพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เข้าถึงคนทุกระดับ ทุกชนชั้น และเบญจศีล (ศีล ๕) ก็เป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม “เป็นข้อวัตรปฏิบัติซึ่งบุคคลยินยอมและยินดีสมัครใจที่จะรักษาเอง”^{๖๖} มีความละเอียดอ่อนมากกว่ากฎหมาย และสามารถซึมซับเข้าสู่วิถีชีวิตของแต่ละบุคคลได้ โดยที่แต่ละคนไม่มีความรู้สึกว่าถูกบีบบังคับให้ปฏิบัติตาม เพราะเบญจศีล (ศีล ๕) ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในจารีต ประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดถึงวิถีชีวิต “ศีลแต่ละข้อประกอบด้วยกายกรรม วจีกรรมและมโนกรรมอันเป็นกุศล มีอาชีวะบริสุทธิตี สมบูรณ์ด้วยศีล คัมภีร์อินทรีให้สมบูรณ์ด้วย

^{๖๖} เขมานันท์ เขมานนโท, สันติภาพ...ทางเลือกเดียวและศีลห้า (ปัญจศีล) พุทธวิธีสู่โลกสันติ, หน้า ๒๕.

สติสัมปชัญญะ”^{๖๗} เบญจศีล (ศีล ๕) จะช่วยเสริมสร้างพลังความดีในจิตใจให้เข้มแข็งมากขึ้น จนปิดโอกาสไม่ให้ความชั่วร้ายครอบงำจิตใจได้ “การใช้สันติ จึงไม่เพียงสามารถทำให้อีกฝ่ายยุติความรุนแรงได้เท่านั้น หากยังทำให้เขากลับมาเป็นมิตรกับผู้ใช้สันติวิธีได้ด้วย”^{๖๘} พระพุทธศาสนามองความขัดแย้งว่ามีสาเหตุมาจากภายในของมนุษย์ ก่อนที่จะส่งผลออกมาทางพฤติกรรม และขยายผลไปสู่สังคม เมื่อไม่สามารถจัดการกับความขัดแย้งในตนเองได้ก็จะทะเลาะกับคนรอบข้าง “หากสามารถสงบศึกและทำสัญญาสันติภาพกับตัวเองได้แล้ว การเลิกทะเลาะกับคนอื่นไม่ใช่เรื่องยากเท่ากับเลิกทะเลาะกับตัวเอง การเลิกทะเลาะกับตนเองหมายถึงการอยู่กับตัวเองได้ อยู่อย่างสงบ และอยู่อย่างมีความสุข”^{๖๙}

นอกจากมนุษย์จะมีกิเลส ตัณหาอันเป็นพื้นฐานของความขัดแย้งแล้ว ยังมีปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นให้ภาวะความขัดแย้งกระเพื่อมขึ้นมาอีก ไม่ว่าจะเป็นแรงบีบคั้นจากสังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง ข้อมูลข่าวสารและการสัมผัสกับสิ่งต่างๆ ตลอดจนค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น “ภาวะขัดแย้งมีพื้นฐานมาจากแรงกระตุ้น ที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์ธรรมดา (ปุถุชน) แต่ละคนเป็นพลังขับให้เราแสดงพฤติกรรมออกมา และพลังนี้เป็นสิ่งที่เกิดเองตามธรรมชาติ เรียกว่าสัญชาตญาณดิบ หรือกิเลสตัณหา การเข่นฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ก็เกิดจากสัญชาตญาณตัวนี้”^{๗๐} เมื่ออยู่ในภาวะของความขัดแย้ง พระพุทธศาสนาจะใช้ความอดทนและพากเพียรพยายามจัดการกับความขัดแย้ง ตลอดถึงลดระดับและเปลี่ยนรูปของความขัดแย้ง เลือกวิธีที่จะไม่ตอบโต้ด้วยความรุนแรง เช่น การสอนไม่ให้โกรธตอบบุคคลผู้โกรธ หากสามารถเอาชนะความโกรธของตนเองได้ถือว่าเป็นนักสันติ ก่อนที่จะทำร้ายคนอื่นมนุษย์ได้ทำร้ายตัวเองมาก่อน โดยเฉพาะการทำลายความสงบสุขส่วนตัว และสูญเสียการควบคุมชีวิตให้อยู่ในความตึงเครียด

ในระดับปัจเจกชนสามารถจัดการความขัดแย้งไม่ให้เปลี่ยนรูปไปสู่ความรุนแรงได้โดยการใช้แนวทางสันติวิธีเบญจศีล (ศีล ๕) รูปแบบของสันติวิธีในขณะที่มีความขัดแย้งจะต้องมีสติ จากนั้นก็ใช้สติควบคุมอารมณ์ไม่ให้ออกทางพฤติกรรม ไม่แสดงอาการหรือคำพูดที่ยั่ววุ่นให้เกิดความขัดแย้งมากขึ้น หากทางเลือกที่จะไม่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงด้วยการจำกัดขอบเขตและเนื้อหาของความขัดแย้ง เปลี่ยนความโกรธและพยาบาทมาเป็นความเมตตา มองเป้าหมายเพื่อการอยู่ร่วมกันมากกว่าการมุ่งเอาชนะ โดยอิงอยู่บนหลักความจริงในบริบทของสังคมปัจจุบัน ลดเงื่อนไขหรือปัจจัยที่จะกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งเพิ่มขึ้น เปลี่ยนรูปและลดระดับความขัดแย้งด้วยท่าที่เป็นมิตรและการ

^{๖๗} ที.อี. (ไทย) ๙/๔๕๐/๑๙๙.

^{๖๘} พระไพศาล วิสาโล, สันติวิธี วิถีแห่งอารยะ, หน้า ๑๗.

^{๖๙} พระไพศาล วิสาโล, คื่นความสุขให้ชีวิต, หน้า ๑๕.

^{๗๐} สนิท ศรีสำแดง, พระพุทธศาสนา กระบวนทรรศน์ใหม่, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔, หน้า ๖๕.

ไม่ตอบโต้อย่างเกรี้ยวกราด เพียงเบนความสนใจจากความขัดแย้งไปสู่สิ่งใหม่ หรือสร้างพลังบวกด้วยการปรับกระบวนการทัศนที่เห็นความขัดแย้งเป็นศัตรูมาเป็นพลังงานสร้างสรรค์ มองเห็นผลกระทบจากความขัดแย้ง สร้างเมตตาจิต ประกอบอาชีพอิสระ สำรวมในกาม มีสัจจะ และสำรวมระวังไม่ประมาทในชีวิต สันติวิธีเชิงปัจเจกนี้จะควบคุมพฤติกรรมเฉพาะบุคคลไม่ให้ความขัดแย้งแสดงออกหรือกระทบคนอื่น

๓. สันติสุขเชิงสังคม

หากมองในแง่ของกระบวนการที่ปรากฏว่า การล่องละเมียดศีลแต่ละข้อล้วนเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งได้ทั้งสิ้น เบญจศีล (ศีล ๕) จึงเป็นแก่นสารของแนวทางสันติวิธี ทั้งในแง่ของบุคคลหรือสังคมทำให้มองเห็นคุณค่าของชีวิต เห็นว่ามนุษย์ที่เกิดมาล้วนเป็นเพื่อนร่วมทุกข์เหมือนกัน โลกทัศน์ลักษณะนี้เป็นแบบอหิงสา คือ “การมองโลกโดยไม่แบ่งแยกเป็นรากฐานของปฏิบัติการแบบสันติวิธี”^{๗๑} กระบวนการของเบญจศีล (ศีล ๕) เชิงสังคมนี้จัดเป็นสันติวิธีในการเรียกร้องและสันติวิธีในการจัดการความขัดแย้ง มีมิติทางประชาสังคม เพื่อสร้างความสามัคคี ความสมานฉันท์ ความปรองดองและสันติสุขขึ้นในสังคม โดยกระบวนการของเบญจศีล (ศีล ๕) อันเป็นแนวทางสันติวิธีในรูปแบบเชิงสังคมมีขั้นตอนดังนี้

๑). การสร้างความเข้าใจ

เริ่มจากการมีสติรับฟังและขอโทษกัน ให้ถือเป็นมาตรการเร่งด่วนที่ต้องทำก่อนเรื่องอื่น “การบรรเทาความขัดแย้งบ่อยครั้งไม่ต้องการเทคนิคที่ซับซ้อน เพียงแต่มีสามัญสำนึกและความพร้อมที่จะทำสิ่งดีๆ คือ การฟัง การถามและการขอโทษเท่านั้น เรื่องร้ายก็กลายเป็นดี”^{๗๒} ทำทีอย่างนี้แสดงออกถึงความมีไมตรีจิตต่อกัน ไม่ปล่อยให้ความแตกต่างค้างคา เพราะจะนำไปสู่การจินตนาการที่หลากหลาย เกิดความเคืองตึง ซึ่งจะขยายความแตกต่างไปสู่เรื่องอื่นอีก รวมไปถึงเพิ่มระดับความขัดแย้งและซับซ้อนมากขึ้น การรับฟังจึงเป็นการเปิดหูเปิดตา รับข้อมูลจากทุกฝ่าย การรับฟังคนอื่นได้แสดงว่าจะต้องลดความพยายามหลง (ศีลข้อที่ ๑) การถามหรือการตอบโดยเว้นความเท็จ เว้นการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดตะคอกทั้งน้ำเสียงและคำหยาบ พูดอย่างมีหลักการ (ศีลข้อที่ ๔) ไม่พูดเพื่อฉกชิงเอาประโยชน์ (ศีลข้อที่ ๒) ไม่เอาอารมณ์มาเป็นตัวตัดสินเหนือเหตุผล (ศีลข้อที่ ๓) ไม่มัวเมาเฉพาะในความเชื่อของตน (ศีลข้อที่ ๕) การทำความเข้าใจจึงมีบรรทัดฐานมาจากศีล ๕

๒). การเจรจา

การเจรจาเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน การเจรจาอาจมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งเจรจาเฉพาะบุคคล ตัวแทน กลุ่มคนที่มีความขัดแย้ง เบื้องต้นต้องเจรจาระหว่างคู่ขัดแย้งเพื่อ

^{๗๑} พระไพศาล วิสาโล, ลงหลักปักธงชัย, หน้า ๖๗.

^{๗๒} พระไพศาล วิสาโล, สันติวิธี วิถีแห่งอารยะ, หน้า ๔๗.

แลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงการพูด คู่เจรจาจะต้องประกอบด้วยเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรมและเมตตามโนกรรม การเจรจาไม่ได้ใช้เฉพาะคำพูดและเนื้อหาที่พูดเท่านั้น แต่จะต้องใช้ภาษากายและภาษาใจด้วย ท่าทีที่แสดงออกทางกายและวาจาบ่งบอกลักษณะทางจิต ซึ่งผู้เจรจาจะต้องคิดดี พูดดี และทำดี “ฐานของการเจรจาจึงต้องเว้นจากความหลอกลวง”^{๗๓} พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงลักษณะของคำพูดไว้ใน คุฎฎกนิสสุต^{๗๔} ว่ามี ๓ ลักษณะ คือ ๑) ภาษาคุณ คือ ผู้ที่พูดไม่ตรงตามความเป็นจริง ๒) ภาษาดอกไม้อ้อ คือ ผู้ที่พูดตรงตามความเป็นจริง ๓) ภาษาน้ำผึ้ง คือ เว้นจากการพูดคำหยาบ พูดแต่คำที่ไม่มีโทษ ไพเราะ น่ารัก จับใจ เป็นคำพูดที่ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน

การเจรจาจะต้องใช้ภาษาดอกไม้อ้อและภาษาน้ำผึ้งเท่านั้น ซึ่งจัดอยู่ในศีลข้อสามสาวาท แต่คำพูดจะต้องไม่มุ่งร้ายใคร (ศีลข้อที่ ๑) ไม่พูดเพื่อเอารัดเอาเปรียบ (ศีลข้อที่ ๒) ไม่พูดเพื่อสนองกามคุณ คือ ไม่พูดเพื่อจะให้ได้ในสิ่งที่รักใคร่ตามใจปรารถนาทุกอย่าง (ศีลข้อที่ ๓) ไม่พูดโดยอ้างแหล่งข่าวหรือข้อมูลที่ยังไม่ได้รับการยืนยัน ซึ่งอาจถูกหรือผิดก็ได้ (ศีลข้อที่ ๔) ไม่พูดเอามั่นหรือเพื่อให้เกิดความสนใจ รวมถึงระบายนามในวงเจรจา (ศีลข้อที่ ๕) หากเจรจายาได้หลักการของศีล ๕ จะทำให้การเจรจาดำเนินไปได้ และจะเป็นไปเพื่อหาทางออกร่วมกัน

๓). การไกล่เกลี่ยคนกลาง

การไกล่เกลี่ยมีลักษณะเตือนสติและชี้ให้เห็นรากเหง้าของปัญหา รวมทั้งโทษภัยที่เกิดจากความขัดแย้งและความรุนแรง และสรุปลงที่การแสดงให้เห็นคุณค่าของชีวิต (ศีลข้อที่ ๑) ให้รู้จักแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด (ศีลข้อที่ ๒) ไม่ลุแก่อำนาจของความต้องการเฉพาะฝ่ายตน (ศีลข้อที่ ๓) การสืบสาวลงลึกถึงรากเหง้าของปัญหาที่แท้จริง (ศีลข้อที่ ๔) การให้สติระลึกถึงความสำคัญของชีวิต (ศีลข้อที่ ๕) “ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถช่วยคู่พิพาทก้าวข้ามอุปสรรคที่เกิดจากการยึดติดในจุดยืนบางอย่าง เพื่อค้นหาสิ่งที่เป็นประโยชน์และความต้องการที่แท้จริง พร้อมทั้งคิดสร้างสรรค์หาทางออกที่ตอบสนองความต้องการของทุกฝ่ายได้”^{๗๕} คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นที่ไว้วางใจจากทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่มีประวัติความประพฤติเสื่อมเสีย (ทุศีล)

๔). การสร้างความสามัคคี

ความสามัคคีเป็นบ่อเกิดของความเจริญ เป็นวิธีการป้องกันหรือประสานรอยร้าวในสังคมที่เกิดขึ้นแล้ว “เพื่อป้องกันการแบ่งแยก รังเกียจและเกลียดชังกัน การแก่งแย่งแข่งขันกันในการ

^{๗๓} ไพโรจน์ อยู่มนเตียร, วาเชธรรมาด้วยสันติภาพของพุทธศาสนิก, หน้า ๗.

^{๗๔} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๒๘/๑๗๗.

^{๗๕} วิลเลียม แอล. ยูรี, ยุทธวิธีการจัดการความขัดแย้งเชิงรุก : การออกแบบระบบแก้ไขความขัดแย้งเพื่อลดความเสียหาย, แปลโดย สุรศักดิ์ ไชยธนกิจ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๘), หน้า ๗๑.

แสวงหาทรัพยากร เมื่อคนโลกแข่งขันแย่งชิงทรัพยากรกันก็เบียดเบียนกันเอง”^{๗๖} ความสามัคคีจะต้องเห็นแก่ประเทศชาติ และร่วมกันทุกวิถีทางในการสร้างชาติให้เข้มแข็ง “ด้วยการเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ส่งเสริมและไม่ทำลายกัน โดยนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก”^{๗๗} ในพระพุทธศาสนา มีชุดความคิดที่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ด้วย “หลักสาราณียธรรม หมายถึง ธรรมอันเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน”^{๗๘} ครอบคลุมทั้งพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ และยังมีศีลสามัญญตา อันเป็นข้อปฏิบัติที่เหมือนกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ดังนั้น ความหลากหลายในสังคมจึงเป็นจุดแข็งที่จะต้องดึงออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ “เหมือนกับญาติ ยิ่งมีมากยิ่งดี แม้นต้นไม้ที่เกิดในป่า ยิ่งมีมากก็ยิ่งดี ต้นไม้ที่ยืนอยู่โดดเดี่ยว ถึงจะใหญ่โตเพียงใด ลมย่อมพัดให้หักโค่นลงได้”^{๗๙} ศีลจึงทำให้เกิดความสามัคคีเพราะเป็นไปเพื่อความไม่เบียดเบียน (ศีลข้อที่ ๑) การไม่ลักขโมยทำให้ไม่ทะเลาะกันเรื่องทรัพย์ (ศีลข้อที่ ๒) การไม่ประพฤติดีกในกามเป็นการส่งเสริมความสามัคคีภายในครอบครัว (ศีลข้อที่ ๓) การพูดความจริงและจริงใจต่อกัน (ศีลข้อที่ ๔) การไม่เสพสิ่งมีเมาทำให้มีสติยั้งคิด และไม่ก่อการทะเลาะวิวาท (ศีลข้อที่ ๕) ศาสนาพุทธได้นำหลักศีล ๕ มาอบรมพุทธศาสนิกชนจนกลายมาเป็นวิถีชีวิตและพิธีกรรม เมื่อจะทำบุญประเพณีทุกครั้งชาวพุทธก็จะมีการสมาทานศีล ๕ ซึ่งเป็นศีลในระดับพิธีกรรม แต่เมื่อนำไปปฏิบัติจึงเป็นศีลระดับการดำเนินชีวิต ศีล ๕ ในระดับพิธีกรรมเป็นกิจกรรมที่สร้างความสามัคคีพร้อมเพรียงในสังคม

๕). การใช้วัฒนธรรมมาช่วยควบคุม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้กับสังคม ศีล ๕ ทำให้มนุษย์มีการพัฒนาทั้งร่างกาย วาจา อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ทำให้มีบุคลิกภาพและมารยาทดีงาม การสำรวมระวังพฤติกรรมที่แสดงออกทางกายและวาจา ซึ่งได้วิวัฒนาการมาเป็นมารยาทชาวพุทธ อันเป็นวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม เปลี่ยนวัฒนธรรมการใช้อำนาจเป็นวัฒนธรรมแห่งเมตตา

๖). ผลักดันให้น้ำเจตนารมณ์ของศีล ๕ ไปบรรจุไว้ในกฎหมาย

กฎหมายที่ได้รับการตอบสนองจากคนในสังคมจะต้องไม่ทำให้คนรู้สึกกฎหมายถูกตราขึ้นเพื่อปกครองเฉพาะกลุ่มคน แต่จะต้องสามารถปฏิบัติได้ทุกกลุ่ม ทุกชาติพันธุ์ ทุกศาสนา ศีล ๕ ซึ่งเป็นหลักมนุษยธรรมสากลจึงถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการตรากฎหมายและมีบทลงโทษสำหรับผู้

^{๗๖} พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), *พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑*, หน้า ๓๖.

^{๗๗} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, *วัฒนธรรมกับสันติภาพ*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒.

^{๗๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *ธรรมบุญชีวิต*, (นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๔๒-๔๓.

^{๗๙} ชุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๗๔/๓๑.

ละเมิดให้เป็นรูปธรรม หากนำเจตนารมณ์เข้าไปเป็นส่วนสำคัญของกฎหมายก็จะทำให้การดำเนินชีวิตมีความสุข และเป็นเกราะป้องกันการทำลายความสุขในสังคม

ดังนั้น เมื่อมีความขัดแย้งจึงควรเอาเบญจศีล (ศีล ๕) เข้าไปเป็นเครื่องมือบริหารจัดการ ความขัดแย้งก็จะเปลี่ยนรูปเป็นความเข้าใจกัน หรือหากความขัดแย้งยังคงอยู่ก็จะไม่ยกระดับไปเป็นความเกลียดชัง เมื่อไม่มีความเกลียดชังย่อมไม่สร้างความรุนแรงขึ้น รูปแบบของศีล ๕ ในฐานะกระบวนการสันติวิธี สอดคล้องกับสันติวิธีในการดำเนินชีวิต สันติวิธีเพื่อการเรียกร้องความต้องการ และสันติวิธีเพื่อการจัดการความขัดแย้ง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดสันติสุขและสันติภาพทั้งในชีวิต สังคม ประเทศ และสันติภาพโลก

การดำเนินชีวิตโดยปฏิบัติตามหลักเบญจศีล (ศีล ๕) ทำให้เกิดการให้ทานคือความเสียสละความรักตัวเองไปสู่ความรักผู้อื่น ความรักทำให้เกิดความปรารถนาดี ความปรารถนาดีนำไปสู่การแบ่งปันอย่างสร้างสรรค์ มีความเห็นอกเห็นใจกัน เกิดความสามัคคี นำไปสู่ความสงบ ทำให้ไม่เบียดเบียนกัน เบญจศีล (ศีล ๕) จึงมีเนื้อหาที่เอื้อต่อการสร้างความมั่นคง ที่ครอบคลุมด้านหลักของสังคมและประเทศชาติ คือ ศีลข้อที่ ๑ ส่งเสริมการเมือง ศีลข้อที่ ๒ ส่งเสริมเศรษฐกิจ, ศีลข้อที่ ๓ ส่งเสริมสังคม สถาบันครอบครัว สถานภาพ ความอบอุ่น, ศีลข้อที่ ๔ ส่งเสริมความยุติธรรม ข้อมูลข่าวสาร ความสุจริต, ศีลข้อที่ ๕ ส่งเสริมสุขภาพอนามัย/กายจิต สอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ทั้งทางพฤติกรรม ทางจิต ทางอารมณ์ ทางสังคมและทางสติปัญญา

จากการศึกษาพบว่ารูปแบบการนำเบญจศีล (ศีล ๕) มาใช้ในการดำเนินชีวิตด้วยพุทธสันติวิธี ปรากฏว่า โดยหลักการของเบญจศีล (ศีล ๕) เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงดเว้นจากความชั่ว และเจตนารมณ์ของเบญจศีล (ศีล ๕) ก็เป็นไปเพื่อความไม่เบียดเบียนทั้งตนเอง ผู้อื่น สรรพสัตว์และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ดำเนินชีวิตด้วยการพึ่งพาอาศัยกัน รวมทั้งเป็นแนวทาง วิธีการ กระบวนการ และเครื่องมือของสันติสุข ทั้งในการดำเนินชีวิต

สรุปสาระสำคัญ

หลักเบญจศีลในพระพุทธศาสนามีความสำคัญ คือ เป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่เป็นสัจจะพื้นฐานห้าข้อเพื่อใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติกระทำความดี ไม่เบียดเบียนกัน และงดเว้นจากการกระทำความชั่ว อาทิ ๑) การเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๒) การเว้นจากการลักทรัพย์ ๓) การเว้นจากการผิดประเวณี ๔) การเว้นจากการกล่าวเท็จ ๕) การเว้นจากการดื่มสุราเมรัยและสิ่งเสพติดให้โทษอื่น ๆ อันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่ประมาท มีอานิสงส์ต่อผู้ประพฤติปฏิบัติ และเน้นเป้าหมายคือสันติสุขในสังคม